

II
h 38.920
L

A. AŠKERC
PESNITVE

PETI ZBORNIK

DR. GOJMIR KREK
✓

PESNITVE

PETI ZBORNİK

NAPISAL

A. AŠKERC

V LJUBLJANI 1910
ZALOŽIL L. SCHWENTNER

III h 38920 h

(1904—1910)

**Prejeto od urada
za upravljanje imovine
upornikov**

Natisnil A. Slatnar v Kamniku.

KJE JE KAJ.

Z LIRSKIH STRUN.

Stran

— O, morje . . . !	3
Ahasver oznanja novo vero	5
— Ob smrti Simona Gregorčiča	9
Ob grobu Adamiča in Lundra	14
— Sivi lasje	16
— Slovenski pesnik	17

EPIKA.

Pestri motivi.

Veter žvižga	25
— Kritik	28
Boj pri Mukdenu	30
Hajduk	32
— Grobar Mrkun	34
Atahualpov zaklad	36
Nadežda Pavlovna	38
Starčkov kes	42
„Anathema sit!“	45
Afrodita in menih	48
Šah Nasreddin potuje	51
Metliška balada	54
o Balada o lepi Urški	57
— Rendez-vous	62
Hautvillerska legenda	66
Ribniška čarovnica	72

	Stran
Kongres na Araratu	89
Giordano Bruno	100
Peter Arbues	105
Odstavljeni bog	108
Savonarola	113
Kilijan Najdenič	115
Turška balada	121
Nesmrtnost	124
Balada o gospodu sodniku	132
Mesina	135
Trubarjev grič	141
Abd-ul-Hamid	144
Li in bog zdravja	148
Pravljica o koscu	156
Boštjanov mlin	158
Bajka o smreki	161
Vineta	164
Francisco Ferrer	168

Basni in parabole.

Hrast in prase	175
Garibaldi in kužek	178
Slon in komar	180
Vlak in bik	182
Petelina	184
Oreļ in petelin	187
Kazbék in Elbrús	190
Žarek in misel	193
Karnevalska parabola	195
Parabola o čašici vina	198
Spinoza in brusač demantov	200

	Stran
Sreča	203
Slikarja	206

Ilirija.

Napoleon	211
Pesem starega Ljubljancana	215
Pismo	218
Pritožba meščana Nadloge	222
— Kako je kmet Francoza zibal	224
Zakladi blejske Matere božje	227
o La Rosière	231
Obleganje ljubljanske trdnjave	239

Tahi na Štatenbergu.

(1571—1579)

Senó diši	245
Povodnji mož	249
Lovrenc Kopriva	252
Slepi Jurkovič	254
Maščevanje	258
„Hudičeva pravica“	263
Pesem štatenberških kmetov	267

Z LIRSKIH STRUN

O, morje . . . !

Devin pri Trstu.

O, morje! . . . Ko neskončno hrepenenje
razlivaš se v daljavo pred menoj
nemirno, vekovito ko življenje.
Zamaknjen v čar sem tajnoviti tvoj.

Kako slovesno nad teboj leskeče
se in bahantsko uka jasni dan!
Pod solničnimi poljubi vsa trepeče
zrcalnosvetla, valovita plan.

O, morje! Poezijo čudovito
jaz tvojo pijem z žejnimi očmi;
opojen s silo tvojo bajevito
moj duh ko čoln črez sinjo plan leti.

Z razpetim jadrom plava; plava, plava,
vse dalje, dalje plava, v nedogled . . .
V brezbrežnost širi se pred njim daljava,
v neznane kraje tja, v pravljčni svet . . .

Kje sem? Kod plovem? Kam si me zanesla,
ti čarovita, svetla morska plan?
Gnan od vetrov letim, letim brez vesla . . .
Je li resnica ali diven san?

Tako bi gledal te, o morje moje,
in gledal te in gledal dan na dan,
zamaknjen v čare in lepote tvoje,
zamišljen v tvojo sinjevito plan.

Tako poslušal tvoje bi valovje,
ki pljuska in se peni in šumi,
zaganja se in buta ob skalovje,
poljublja ga, objemlje in ječi.

In ne nagledal bi se te nikoli,
pa naj bi gledal te do konca dnij!
In ne naslušalo uho po volji,
nikoli bi se tvojih melodij!

Ahasver oznanja novo vero.

Jaz Ahasver, popotnik večni,
jaz stari modrijan nesrečni,
ki premišlujem svet
že tisoč let,
ki gledam bliskoviti čas
s preroškimi očmi
in vidim vse, karkoli se godi;
heretik trdovratni jaz
oznanjam vam izmučenim ljudem
blodečim v mraku po planetu tem
nov nauk danes, novo vero.
Poslušajte me, kakšno in katero!

Verujte samo v svojega bogá,
ki ne kraljuje vrh nebá!
Ta bog se ni rodil iz fantazij
preteklih dnij.
Ta bog edino pravi,
resnični, zdravi,

neumrjoči
in vsemogoči —
to vaš je duh in vaš razum
in vaša moč in vaš pogum
in vaša vest
in vaša pest
in vaša dlan,
ki delate ž njo dan na dan —
to bog je vaš! Le vanj verujte,
pred drugim pa ne poklekujte!
V vas samih le živi vaš bog!
Ni drugega nikjer okrog!
Verujte v svojega bogá,
verujte v svojega duhá!
Le v prsih vaših bog živi
in v duši vaši plamení;
po žilah vaših bog vaš polje.
Vaš bog — moč vaše to je volje!
Ta bog je naše dobe veličastni sin,
ki vladaj s solnčnih vas višin!
Verujte v sebe! To je Ahasvera
nemirnega velika nova vera . . .

Verujte v sebe in pa v zemljo tó!
Tu vaše sveto je nebo,
tu blaženi vaš raj
in tu vaš pekel je na vekomaj!

O, ljubite mi zemljo, to edino,
resnično svojo domovino!
Iz zemlje-matere se plodovite
vi porodite.
Na njej prebivate,
po njej prelivate
svoj vroči znoj
in tu uživata
življenja delež svoj . . .
Na zemlji se končava,
v gomili se nehava
vaš trudoviti pot —
drugje nikod!
Kdor z „onim“ svetom vas tolaži,
ta kaže raj vam v lepi laži!
Kdor z „onim“ svetom straši vas
in plaši vas,
on vas slepari!
O, ne verjémite prevari!
Kdo videl kdaj je „oni“ svet?
Pa vendar vam že tisoč let
o njem pripovedujejo
in pridigujejo . . .
Ne, ne! Posmrtni mistični nagradi,
ki vam obetajo jo po navadi,
vi ne verujte
in po fantomih rok ne iztegujte!

Posmrtnne kazni,
ki ž njo grozijo vam preroki razni,
ne bojte se poslej!
Ne, ne! Na zemlji tej
se mora poravnati
veliki obračun! In tukaj greh
se mora kaznovati!
Že v svojega življenja dneh
zahtevajte plačilo
in povračilo
za trud pošteni svoj
in za prelití znoj!

Tako borite se,
tako potite se
nesočí s sabo svojega bogá
na dnu srcá —
in vi ustvarite si raj samí!
To novo svojo vero vas uči
vaš stari modrijan nesrečni,
vaš Ahasver, popotnik večni.

Ob smrti Simona Gregorčiča.

In tudi Vi žalujete po njem . . .
Obupani stojite in potrti
ob našega poeta bridki smrti . . .
In tudi Vi tugujete po njem . . .
Ob odru pesnikovem plakate,
krvave solze, ah, pretakate,
odeti v črna, žalna oblačila . . .
Kako Vas smrt njegova je pobila,
oznanjate in trobite na glas,
da sliši mesto, trg in zadnja vas!

In tudi Vi . . . Ob krsti mu stojite,
navdušeni ga hvalite, slavite,
kak genialen bil je to poet,
ki preselil se je na oni svet . . .
In v verzih deklamujete in v prozi
možje v svečani pridigarski pozi,
da šel s sveta brezmadežen je, čist;
da mu srcé pesniško je gorelo
za narod ljubljeni življenje celo,
da bil je prerok naš, idealist . . .

Vi pravite nam to, Vi, Vi — morilci
poetovi zavrtni?! Vi, skrunilci
njegovega imena, plakate
ob mrtvem pesniku? . . . Vi ubijavci,
hinavci,
Vi javno solze zdaj pretakate?
Fej! Skrijte brž se, skrijte!
Bežite proč od odra in — molčite! . . .

Bil čas je v gajih naših rodnih pust.
Že dolgo ni oglasil bil se pevec
nobeden, čuvstev vročih razodevec.
Že dolgo nismo čuli več iz ust
slovenskih pesmi prave,
iskrene, žive, zdrave . . .
In tiste dni se oglasi poet
nov tam v primorskem solnčnem kraju
in peval je v domačem svojem gaju . . .
Poslušal ves ga je slovenski svet.
Té pesmi pela je pesniška kri,
enake slišal narod naš še ni.
V teh pesmih mu je vtripalo srcé,
te pesmi bile so odmev življenja,
njegovega in našega trpljenja.
Vse nade naše, naše vse gorjé,
lepoto obožavane očine,
planine skalne, plodnate doline

opevala je nova pesem krasna,
tak čista ko nebá modrina jasna;
tak bistra kakor sinje Soče tok,
tak glasna ko zvonov ubranih zvok . . .

Ko ves je narod pevca blagoslavljal,
ga ljubil iz iskrenega srcá,
pozdravljal ga, navdušeno proslavljal,
in hvalil zanj je svojega Bogá:
Kdo bil tedaj pač poštenjak je tisti,
ki gledal nanj je z zlobnimi očmi,
ki črtil je poeta iz zavisti?
To bili niste, farizeji Vi?!

In kdo je metal kamenje in blato
pocestno izza plota mu v obraz?
Svet kazal s prstom je na Vašo jato,
in pesnik sam je kazal le na Vas!

In kdo ubil naposled je poeta?
Kdo ga podrl je s kamenjem na tla?
Zločin ima na vesti Vaša četa,
ubivši nam velikega duhá . . .

Ah, višji bil od Vas je pač za — glavo!
Zavidali ste mu pesniško slavo . . .
Odtod demonski proti njemu črt!

Zato ste mu zastrupili življenje.
Pretežko bilo zanj je to trpljenje —
in jarem snela mu z vratu je smrt . . .

Prenežen bil za Vas je, premehak . . .
Ni bil Vam kos . . . Odkriti poštenjak
je smatral tudi Vas za poštenjake
in za prijatelje ko vse rojake.
In mislil je, da tudi Vam srcé
občuti kakor njemu vse gorjé,
da ljubite Vi tudi — ideale.
Kaj Vam so ideali! Pustne šale!
Ubogi razočarani poet!
Tovariši njegovi Vi domači
napadali ste ga ko rokovnjači . . .
Tedaj pa mu pristudil se je svet . . .
Okó mu podlost Vašo je uzrlo —
in klonil mu je duh, srcé umrlo . . .
In to ste takrat mu storili Vi!
Vi geniju ste polomili krila . . .
Nič več ga niso pod nebo nosila
tako visoko kakor svoje dni . . .

Sedaj Vam ni na poti pesnik mrtvi . . .
Zato žalujete ob svoji. — žrtvi.
Ob odru solze zdaj pretakate,
med pesnika čestitelji stojite

in tudi Vi pobožno ga kropite
pa molite in bridko plakate . . .

Ah, ko dobil bi spet življenja moč,
jaz vem, kaj pesnik naš bi z Vami storil!
Vstal z odra bi, tako Vas nagovoril:
„Proč izpred mene, Vi hinavci, proč!
Pobêrite, Vi moji se morilci,
imena mojega skrunilci!
Vsa Vaša žalost je nesramna laž!
Vi niste moji in jaz nisem Vaš!“

Ob grobu Adamiča in Lundra.

Mir vama, mlada naša mučenika,
v naročaju ljubljanskega poljá!
Gomile tod gomila se dotika
pod sinjim svodom večnega nebá.

Tu doli puška vaju ne doseže
in ne doseže vaju bajonet . . .
Kdor v zemlje tiho globočino leže,
kaj mari njemu ves sovražni svet!

Več ne bolijo vaju smrtne rane,
ki padla žrtvi sta viharnih dnij . . .
Nobena britka solza več ne kane
na vajin grob nam danes iz očij.

Solz nimamo nič več . . . Že posušila
popolnoma sta nam jih srd in gnev . . .
„Ne bodi zajec!“ — kliče ta gomila
nam vajina — „Slovenec, bodi lev!“

Pokaj bi solze! Solze so vodene!
Po žilah naših polje vroča kri,

razžiaga v srcih žive nam plamene
in na obrambo stiska nam pesti . . .

V molitvi rok ne sklepamo udanih,
nikogar milosti ne prosimo
ko sužnji duš potrtih in skesanih . . .
Pokoncu glave moške nosimo!

Ponosni vračamo odtod v življenje
z gomile vajine se v ljuti boj
za prava naša v pisano vrvenje,
podobo vajino nesoč s seboj.

Podoba vajina krvava, mrtva
na praporu vihraj poslej naprej
pred nami! Saj kaj drugega ko žrtva
naš boj za domovino je doslej?

In kadar sredi bojev bi klonile
roké utrujene nam posihdob,
in kadar bi nam pešale že sile
pa se povrnemo na vajin grob!

Grob vajin skupni nepozabni, sveti
pričara v žile novih nam močij;
ta grob nam bo dajal pogum živeti —
pa naj ves svet z uničbo nam grozí!

Sivi lasjé . . .

(V narodnem tonu.)

Sivi lasjé, sivi lasjé
niso za mlado žensko srcé.
Zime ne ljubi pomlad zelena,
starca ne mara dekle nobena.

Sivi lasjé, sivi lasjé —
vsaka ogiblje se jih deklè.
Vidi sneg beli na tvoji glavi
pa jo zazebe, če te pozdravi.

Sivi lasjé, častiti lasjé . . .
Hvala za čast to, hinavski ljudje!
Kaj so lasjé mi takšni „častiti“,
če me nobena več noče ljubiti!

Slovenski pesnik.

O, tudi v moje bil je vdihnil grudi
Apolo poezije božji dar,
in v duše moje globočini tudi
gorí njegov ustvarjajoči žar.

O, tudi jaz jih gledam žive slike
pred svojimi duševnimi očmi;
in drame vidim pisane, velike,
kjer merijo sovražne se moči . . .

In tudi v mojem srcu zazvenijo
srebrne strune, če na njih igra
življenje svojo večno melodijo
o gorju in o radosti svetá . . .

Pa kaj! Naj še tako zanosno peva
ubrana lira moja — sveti zvok
njen v milijonov dušah ne odmeva.
Ah, ozek je slušalcev mojih krog!

Moj jezik na prestolih ne kraljuje,
v velikem svetu se ne govori;
nikjer ne vlada in ne gospoduje,
živi le skromno izza starih dnij.

Svobode žejne, vroče pesmi moje
svoboden narod ne posluša vnet . . .
Ponižnim sužnjem moja lira poje . . .
Potlačenega ljudstva sem poet!

Ne pojem narodu, ki hrabro rine
v ospredje se s pogumnimi laktmi,
ki brezobzirno brani čast očine,
za svojo moč na svetu se bori.

Slabičem pojem, ki sami nesložni
brez boja drugim se umičejo,
ki v sužnosti le molijo pobožni
in na pomoč svetnike kličejo . . .

Ah, narod moj poetu kril ne dviga,
s svinčeno težo jih le vleče k tlom;
in srca ne bodri mu in ne vžiga
ubogi moj, podjarmljeni moj dom . . .

In moja pesem, dasi ognjevita,
zvenela, žal, ne bo iz veka v vek!
Širokemu ostane svetu skrita,
dosegel ni ga njen čarobni jek.

In pride čas — in ljuba pesem moja
bo v hladni knjižnici samevala
pa sladki raj uživala pokoja;
nikogar več ne bo ogrevala.

Pač! Neki solčni dan jo vzame v roko
vso prašno pesem mojo učenjak,
pogrezne skoz naočnike globoko
se v njen prelepi jezik poštenjak.

In majal bode glavo svojo sivo
in čudile se bodo mu oči:
„Hm, filologu čtivo zanimivo . . .
Pa jezik ta se več ne govori . . .“

EPIKA

Pestri motivi

Veter žvižga . . .

„Veter žvižga okrog koč, piska, ko nesrečnik stoče,

„tuli tam okrog voglov — in moža še ni domov!

„Polnoč! . . . Dete v zibki spava . . .
Od skrbi šumi mi glava . . .

„Sam Bog ve, kje je nocoj! . . .
Oh, pa spet zaslužek svoj

„zakvartá mi in zapije!
Vse zapravi, vse zabije

„pa priguga praznih rok
se domov pijan . . . Moj Bog!

„Ko od studa obupavam,
pa naj ž njim vso noč še spavam!

„Ljubiti se naj mu dam!
Ah, v dnu duše me je sram . . .

„Veter žvižga okrog koč, joče se, ko revež stoče,

„tuli mi okrog voglón
kakor gladnih sto volkov!

„Ali laž je, al resnica
stara tista govorica:

„kadar piš divja tako,
da se je obesil kdo

„iz obupa, sit življenja,
da bi rešil se trpljenja? . . .

„Vse zapije, zakvartá,
mene pa pusti domá

„brez denarja in brez kruha!
Bog poboljšaj potepuha! . . .“

In ko se prikaže svit,
pride trkat sosed Vid:

„Vstani, hej, soseda, vstani!
Na jablani na poljani —

„pridi gledat! — mož je tvoj
tam obesil se nocoj!““

Kritik.

Pred gostilnico predmestno
na obširnem vrtu senčnem
ob jelóvih dolgih mizah
gostje pijejo veseli.
Tu razgovor živ in tamkaj
smeh glasán in razposájen . . .
Pesem tam pojó okroglo,
vmes zvenčijo pa kozarci . . .

Pride godec tuj po cesti
ves zaprášen pred gostilno.
Črnolas je, zagorelo
mu obličje je nelepo.
No, cigan je mož nemara . . .
Sredi vrta se ustavi,
gosli svoje vzame v roke.
Šviga lok po strunah štirih
gor in doli — kakšna godba!
Zdaj vzdihuje in zdaj uka,
zdaj se joče kakor dete,

zdaj preklinja in zdaj moli
mu godalo čudovito.

Vsi utihnili so pivci.
Vse posluša, vse uživa
nove, tuje melodije.
Pesmi takšne nenavadne
čuli niso še nikoli . . .

Godec pa rujavopoltni
sam zamišljen v igro svojo
goni lahki lok po strunah,
in njegova pesem krasna
ko skrivnosten slap izvira
iz začaranih mu goslij.

Vse je tiho. Niti piti
skoro nihče si ne upa . . .

Kar zariga osel v hlevu
preko ceste pri sosedu!

„Kritik!“ reče nekdo zase . . .
Družba vsa zahohotá se.

Boj pri Mukdenu.

(1905.)

In sto in sto topov grmi,
da zemlja trese se, bobni.

Z Japoncem Rus vojskuje se . . .
In z Buddho Krist bojuje se . . .

Nad Mukdenom divja vihar
in že požira ga požar.

Ves dan divja srditi boj.
Za rojem pada hrabri roj.

Zavita v dim je širna plan.
Pri možu mož ubit, zaklan . . .

In še besnita srd in črt
in še kosi po polju smrt . . .

Na ruski tabor pada mrak . . .
„Kdo tu se bliža?“ . . . „„Vaš vojak!““

„Ušel si, strahopetec, kaj?“ . . .

„„Obstreljen, ranjen!““ . . . „V boj nazaj!

„Če ne, ko psa te ustrelim!

Nazaj! Jaz general velim!

„Kaj ni te sram? Kje polk je tvoj?“ . . .

„„Tu!““ . . . „Sam?““ . . . „„Vse druge vzel je boj!““

Hajduk.

„Ujet, hajduk, si! Lep junak,
pa šel si puntat se, bedak!
V boj vodil svoje si rojake
na sultanove nas vojake . . .
Naprej! Brž v temno ječo ž njim!
In jutri sam te ustrelim
jaz, paša tvoj! Pa si zapomni,
nesrečni džavr ti verolomni!“

Po Škoplju Turki ga ženó.
Pokoncu nosi vstaš glavó.
Za oknom okno se odpira,
vsa cesta se za njim ozira.
Iz haremov mnog tih vzdihljaj
pošiljajo za njim skrivaj
cvetoče turške krasotice,
ki videle so lepo lice
hajdukovo. A on koraka —
le glejte mladega junaka! —
ponosen, belih lic, brez brk,
pa resen mož, molčeč in mrk . . .

Nad Škopljem noč. Vse mesto spava.
Po nebu blede mesec plava.
Na slami v ječi vstaš leži . . .
Kdo tam skoz mrežo govori?

„Hajduk, ne boj se! Jaz sem mlada
hči paševa! Imam te rada!
Zato poslušaj: Bodi moj —
in jaz te rešim še nocoj!“

„„Ne morem te za ženo vzeti!
Saj jutri moral bom umreti!““

„Si li oženjen, lepi vstaš?
Nevesto, ljubico imaš?“

„„Ne žene nimam, ne neveste,
ne ljubice nobene zveste!
Hajduk svoboden, sam sem svoj —
pa mož ne morem biti tvoj!““

„Rešitve torej zate ni?“

„„Ne, ker sem ženska kakor ti!““

Grobar Mrkun.

Grobar Mrkun grob koplje nov.
Ščip sveti mu izza holmóv.

V gomili do pasú stoji
pa meče prst ven in kostí,

da kaplje mu z obličja znoj.
To težko delo je nocoj!

In vedno globlje koplje grob.
S kostmi obsut že ves je rob.

Zdaj prst, zdaj kost, zdaj kamen — zdaj
lobanjo vrgla je na kraj

lopata starčeva iz dna.
Mrkun poti se, godrnjá:

„Saj več kostij je ko prsti!
Kdo neki tukaj svoje dni

„bil pokopan je?“ ... „„Jaz, jaz, jaz!““ ...
Mrkuna v grobu strese mraz.

Ozrè se iz gomile plah ...
Stoji pred njim ob robu strah!

Stoji pred njim bel kostenjak
pokoncu tam, neznan mrtvak ...

Vse sama kost — le iz očij
mu skriven ogenj plameni ...

„„Jaz tu sem spal, jaz tu sem spal,
Mrkun! Pokaj bi se me bal!

„„Ej, ne poznaš me? ... Bila noč
prav takšna svetla je nekoč ...

„„In ti si srečal me, ubil
na cesti me, pa polastil

„„denarja mojega se tam ...
Haha, zdaj v pesti te imam!

„„Ti mene — zdaj pa tebe jaz!
Dotekel, starec, tvoj je čas!““

Udari ga z rokój mrtvak ...
Mrkun se v jamo zgrudi vznak.

Atahualpov zaklad.

(29. avg. 1533.)

Na tabor Pizzarov pripeka solnce
avgustovo z višave. Zrak žarí . . .
Skrij, skrij se rajši, solnce, za oblake!
V noč najčrnejšo ves Peru zavij!

Ujet je hrabri inka Atahualpa,
vladar premagani stoji potr
pred Pizzarom, vkovan v verige sužnje —
in na grmadi vidi svojo smrt . . .

„Ne boj, ne boj se, inka Atahualpa!
Velikodušen gospodar sem tvoj!
Ker dal krstiti si se, ne bodeš gôrel —
zadavi le te danes rabelj moj!

„Pa tudi smrti té, moj brate v Kristu,
jaz Španec viteški te rešim rad,
če nam poveš, kam skríl si, kje zakôpal
svoj velikanski zlati si zaklad!“

„O, hvala za velikodušje tvoje!
Globoko ganil ž njim si mi srcé!
Ne pridem na grmado . . . Kakšna milost!
Res, beli tujci dobri ste ljudjé!

„Zadaviš samo me, če ne podárim
ti svojega kraljevega zlata . . .
Kaj nisi vzel že mojega zaklada?
Kaj ni zdaj tvoja vsa dežela ta?

„Kaj niso tvoje gore in doline
te krasne? Ni li tvoj sedaj Perú?
Kaj nisi vzel mi vsega, kar sem imel?
Zaklad še naj pokažem ti? Čemu?

„Saj tvoja zdaj je domovina sveta —
in v njej leži zaklad moj zakopan:
ah, suhega zlata, kadi ogromne . . .
Zaklad je tvoj! Le spravi ga na dan!

„Le išči ga, razbojnik plemeniti!
Pomaga naj ti dvigniti ga črt!
Vse vzel si mi! Čemu mi je življenje?
Poslednji inka rad odhajam v smrt!“

„Ha, ti upornik! Inka trdovratni!
Češ biti za očino mučenik?
Zgodi se naj poslednja volja tvoja! . . .
Zadrigni brž mu vrat z vrvjo, krvnik!“

Nadežda Pavlovna.

Le zvežite me!... Dobro sem zadela!...
Ubit je, mrtev je sedaj tiran!
Kako sem vspeha svojega vesela!
Življenja mojega najlepši dan!

Iz glave mu curljá rudeča kri...
Revolver se mi v roki še kadí...
In vi se zgražate? Pokaj? Morilka
sem, čina sem junaškega storilka!
Ponašam ž njim se, rečem vam naglas:
Jaz ustrelila starca sem vam, jaz!
Jaz, mlado dekle, šibka, bledolična,
bogata, plemenita gospodična!
Zakaj sem ga ubila? Kri za kri!
Kaj ni dovolj pomoril bil ljudij
brezsrčni general, krvnik, barbar!?
Kaj bilo mu življenje bratov mar!?
Kaj nisem sama videla divjaštva
njegovega? Kaj gonil ni vojaštva
na mirne državljane v ljuti boj?
Kaj ni dal postrelit za rojem roj?

Na trgu so ljudje se bili zbrali,
o bedi svoji se posvetovali,
ki nas pritiska toliko že let.
O jarmu so sramotnem govorili,
ki žuli nas... Soglasno so sklenili,
osvoboditi se ga predkopred...
In kaj je storil stari general?
Rojake svoje je psoval: „Druhal!“
„Naprej! kazaki, postrelite jih
in vse do zadnjega pobijte jih
zarotnike in puntarje nevarne,
podložnike uporne in kovarne!“
Tako ukazal mrtvi je trinog!
In padlo je nebroj mož, žen, otrok!
Da, da, otrok nedolžnih, čujte, tudi!...
Jaz videla sem grozodejstvo to —
in srce se mi je užgalo v grudi...
Udarila ob mizo sem s pestjó,
prisegla sem takrat, da jih maščujem
svobode mučenike; da žrtvujem
se zanje, jaz se zarotila sem...
Prisego svojo izpolnila sem!

Kaj ni zaslužil smrti krvoločnik?
Osvete žrtev padel je mogočnik...
Vsaj jeden je tiran na svetu manj!

Ko cev pomerila sem bila nanj,
kar nič ni trepetala mi desnica...
Navduševala me je le pravica,
in bog revolverju je kazal smer...
Seve, ne vaš bog, krivi bog tiranov,
ne! Naš bog, pravi bog robóv, tlačanov!
In padla v prah vam je človeška zver...

Morilka sem... Le zvežite roké
mi nežne! Ne boji se spon srcé...
Kaj gledate? Kajneda, mlada sem
in lepa, in živela rada sem!
Življenja se razcvital mi je maj,
ljubezni se smehljala mi je sreča,
v razkošje svoje sladko me vabeča,
ah, svet odpiral mi je vrata v raj!...

In tistega usodnega sem dne
pred sabo ljudstva videla gorjé...
Na ulici so zagrmeli strelí —
oblaki dima žrtve so objeli...
In videla sem svežo rusko kri...
Zakrila sem z rokami si oči...

In danes mrtev stari je tiran...
Življenja mojega najlepši dan!

Obsóдите me, saj umrjem rada . . .
Svoboda! Moja vera, moja nada,
ljubezen moja! Kaj skrbi me smrt!
Da bo le sužnji jarem skoro strt!

Starčkov kes.

„Smrt blede vidim pred seboj...
Zato greh obžalujem svoj.“

„„Lepo je, če se ga kesate
v poslednji uri! Prav imate!““

„In to je moj edini greh,
ki storil sem ga v mladih dneh!

„Čeprav imam zdaj glavo sivo,
vse vidim pred seboj še živo!...“

„Bil mlad sem, spovednik moj, mlad
pa zdrav in čvrst sem bil takrat!“

„„Vem, vem! To tiste so slabosti!
Ej, grehi stari iz mladosti!““

„Ah, prišla bila je nekdanj
cvetoča k meni kakor maj...“

„In vi, seve, ste jo ljubili!
Z dekletom mladim ste grešili!““

„Ljubezni žejna je bila ...
In bila sva samá, samá ...“

„Oči so lepe ji žarele
in po užitku hrepenele! ...“

„In v greh vas je ujela strast ...
In padli ste hudiču v past ...““

„In kakor Adamu je Eva
ponujala mi lepa deva

„ljubezni svoje sladki sad ...
In jaz sem tisti čas bil mlad ...“

„Ugriznili ste in zavžili
peklenski sad in ste grešili!““

„In to mi je še danes žal,
kesam se vse od tistih mal ...“

„No, vidim, da se res kesate
iskreno greha. Prav imate!““

„Res, to mi je še danes žal,
kesam se še od tistih mal —

„da nisem vzel sadu od Eve,
in ne zavžil ljubezni deve!

„In to je moj edini kes! . . .
Bedak sem bil, bedak, zares!“

„Anathema sit!“

Pri papežu zbrani so vsi kardinali.
Dvorano prestolno so v makov ograd
prečarali danes rudeči prelati ...
Kako pri škrlatu bahá se škrlat!

In papež s prestola: „Očetje častiti!
Pregledali danes Mi z vami smo spet
natanko vse zmote in vse herezije,
ki v brezdno pogube zavajajo svet.

„Oh, znanost svobodno nazivajo blodnje
razuma človeškega zlobni ljudjé!
In misel svobodno krstili so drzni
odpad od Bogá! Kam jadramo? Gorjé!

„Ni cerkvi izročil za večne bil čase
Bog sam vso resnico, modrost, učenost?
In nauk, ki dogmam nasproten je našim,
ni torej le laž, bogokletstvo, norost?!

„Anathema sit, kdor poslej med kristjane
nevero bi prišel pregrešno učiti! . . .“

„„Izobčen naj bode!““ — kričijo prelati —
„„Izobčen, izobčen! Anathema sit!““

„„„Molčite, bedaki! Ne strinjam se z vami!
Ni Bog bil človeku ustvaril duhá
zato, da razvija se sam neprestano
iz sebe svobodno, brez mej, do nebá?!

„„„Molčite, vi slepci naduti, molčite!
Kdo sluša vas? Kdo se še zmeni za vas!
Brez vas, mimo vas se razvija življenje
in misel človeška! Ubije vas čas! . . .“““

„Anathema sit! Kdo heretik je smeli,
ki Nam ugovarja?! Kako in odkod
priklatil se je in med nas vtihotapil?
Oh, reši sramote nas take, Gospod!“

„„Anathema sit!““ — vsi kričijo prelati —
„„Izobčen, izobčen si, veš, apostat!
Na križ, na križ ž njim s tem nevernikom grdim!
Ne, ne! Na grmado! Več nisi naš brat!

„„Ti garjeva ovca! Ti sin izgubljeni!““
V obraz kardinali že pljuvajo ga
in gledajo divje, grozijo s pestmi mu,
za brado ga vlačijo, suvajo ga . . .

In papež na tronu se trese od jeze:
„Prekliči vse zmote takoj pred menó!
Prekliči, podvrzi oblasti se moji!
Poklekni pa brž mi poljubi nogó!

„Veš, kdo sem? Namestnik sem božji na zemlji!
Sram bodi te, sram! Katekizma ne znaš! . . .
Pa kdo si, heretik? Jaz papež te vprašam! . . .
„„„Vaš bivši učitelj sem, Jezus — vaš brat!“““

Zmešnjava in strah med prelati v dvorani . . .
Zbudim se . . . Ob mizi za hip sem zaspal . . .
Pred mano pa ležal je „Syllabus“ črni . . .
Za kratek čas ravno sem bil ga prebral . . .

Afrodita in menih.

Kaj zgodilo se je v Pizi,
da vse mesto se hohoče?
Kakor iskra šviga danes
glasen smeh od ust do ust.

Marmor bel ko sneg blešči se
teden dnij že v mestnem parku;
Afrodite to je lepe
med zelenjem novi kip.

Ženska naga, bujnoudna
boginja, ko vesna mlada
tam stoji. Vse občuduje
veličastni umotvor.

Sam kipar, ki v kamnu mrtvem
upodobil je življenje,
vdihnil večno mu lepoto,
vidi delo svoje rad.

Tudi danes pol je Pize
prišlo šetat se po parku
in uživat Afrodito
belo z žejnimi očmi . . .

Kar menih se suh prikaže
mahoma ko duh na vrtu!
Kakor blaznik se ozira
po ljudeh pobožni mož.

Hitro spleza na podstavek
k beli vili črni pater,
dvigne roke ko zamaknjen
pa zapridiga tako:

„Kaj ni sram vas, o kristjani?
Zijete spet v žensko nago,
ki postavili ste v javno
jo pohujšanje sami?!

„Zbolelo me je srce,
ko izvedel danes v kloštru
v celico sem tiho svojo
o strašanskem grehu tem!

„Ne! Ne boste več si pasli
tu očij na kipu golem!
Sam zagalim in zakrijem
vam nesramno žensko to!“

In menih pri priči sleče
kuto svojo, ki edino
nosil je na sebi, kadar
huda bila je vročina,
pa jo vrže v sveti jezi
na kamnito Afrodito
in pokrije jo docela
ter beži iz parka — nag.

Šah Nasreddin potuje.

„V stran, ljudje, v stran s cest in ulic!
Skrijte v hiše se, berači
in vsi drugi postopači!
Kdor obleke nima pražnje,
kar izogni se, izgini
tiho kam za voglom temnim!
Kajti danes tod potuje
s spremstvom svetlim dvorskim svojim
Nasreddin, naš šah!“

In glasnik se peha, teka
gor in dol po cesti prašni,
da mu kaplje znoj z obličja;
razpostavlja goste straže
s puškami in jatagani,
koder bode jahal sivca
skozi mesto šah...

Zagrmeli so topovi
in zapeli so rogovi!

Šah prihaja. Jezdi konja
iskrega. Ves z zlatom, s srebrom
plašč obšit mu je dopetni,
a na beli ovčji šapki
demant mu žari.

Jaha šah po mestu belem,
in med golih mečev dvema
stenama se vije spreved
pestri, dolgi, preslavnostni.
Strogo čuva dvorska straža
šaha, da bi ne približal
kak zarotnik se predrzen
pa napadel ga.

Pa se vendar-le prerine
derviš star in ves razcapan,
s snežnobelo, dolgo brado,
skozi ljudstva šumne gneče,
med vojaki se izmuzne
suh ko trska, pa naravnost
stopi smelo pred vladarja
kakor duh pa ga pozdravi,
reče mu tako:

„Šah! Ta straža, ki po poti
z meči čuva ti življenje,

zanesljiva ni nikoli!
Ako hočeš potovati
po deželi svoji varno,
vladaj Perze svoje modro,
nepriistrano in pravično!
Narod sam te bode stražil
s srcem zvestim in ljubečim,
a s ponosom moškim boljše
nego ti-le sužnji tvoji
plačani in neodkriti
z meči golimi!“

In poslušal šah je starca,
nagnil k njemu se je s konja,
milostno se nasmehljaj mu
pa mu stisnil v velo roko
vbógajme cekin.

Metliška balada.

(1578.)

„Turki gredó nad Metliko! Gorjé!
Vidite tam jih na hribu, možje?
Osmanov ko listja in trave
tam bliža se nam iz daljave!

„Slišite strašno grmenje topóv?
Krik in vrisk divjih, nevernih vragóv?
Gozd sulic in sabelj se bliska
na solncu... Peklenska to stiska!...“

Svètnike občinske skličé župan.
Seja je burna in traja ves dan...
Kako naj Metlika se brani,
ukrepajo hrabri meščani.

„Kaj nas zdaj čaka? Al zmaga al smrt!
Pot nam iz zágate drug ni odprt...“
Župan navdušuje meščane
na seji na rotovžu zbrane.

Huje in huje pritiska Osman.
Branijo mesto junaki zaman.
Dan tretji že hiše gorijo.
Že plenijo Turki, morijo.

Konec! Krvavi potihnil je boj.
Turki odnesli svoj plen so s seboj.
Pol mesta podrli, požgali,
čez goro in plan odvihrali...

Glej, tu tam tavajo izza voglov
plahi in blede ko baš iz grobov
ljudje, ogledujejo sliko
prežalostno — svojo Metliko.

Praša boječe meščana meščan:
„Kje pač sedaj je naš oče župan?
Kje naši so mestni očeti,
za brambo Metlike tak vneti?“

„Menda pa danes zborujejo spet,
menda pa se posvetujejo spet...
Saj rotovž naš stari stoji še!
Podrl ni vrag mestne nam hiše!“

„Pojdimo gledat, kaj dela župan!
Občinski svet je nemara res zbran...
Od same skrbi in zmešnjave
lahko že zgubili so glave!“

Stopijo v mestno dvorano — in, glej,
hrabri očetje sedijo še v njej!
Za mizoj sedijo okoli
na hrastovem svojem vsak stoli.

Še predseduje jim oče župan...
V strašno jih stisko je spravil Osman...
Res, sredi te bojne zmotnjave
po vrsti zgubili so glave...:

Živih na ramah res nimajo več...
Vse jim odrobil jih turški je meč...
Možem na kolenih krvave
ležijo odsekane glave.

Balada o lepi Urški.

(1547.)

Hej, danes v Ljubljani praznujejo kres!

Vesel to nedeljski večer je zares.

Na Starem se trgu vrtijo z dekleti

pod lipo košato gospodje objeti.

Oči jim žarijo

in lica rudijo.

Trobente poskočnice piskajo jim

in gosli jim ukajo, vriskajo jim;

in boben ropoče in bas godrnjá.

To pete privzdiga

in kri jim podžiga

srcá!

Čimdalje tembolj veselica šumi,

čimdalje bolj pisani ples se vrti.

Makari vso noč in do belega dne!

Le pleši, mladina, le pleši! Juhé!

Zašlo je že solnce... Glej, tuj, mlad gospod
prikaže pod lipo se — bogveodkod.

Lep mož je in vitke postave,

zelene, bogate oprave.
Med pisano množico stopi junak
pa gre čez plesišče
in nekoga išče ...
Kako mu lehak je in prožen korak!
Okó se mu bliska,
ko roke po vrsti jim stiska
plesalcem, gledalcem ... Pa kaj je li to?
Kako ima tujec ta mokro rokó!
Stoji, po dekletih se brhkih ozira,
plesalko si svojo izbira ...
Izbral si jo je! Pa smel stopi pred njo,
prikloni se ji pa poda ji rokó:
„Zagledal v obraz sem se tvoj ...
Hotela bi plesati tudi z menoj?“

„Prav rada! ... Odkod,
prijazni gospod,
privedla med nas te je pot?““

„Oddaleč, oddaleč sem! Velik je svet,
ljubljski ti dražestni cvet!
Kako pa imé
ti je, moje deklè?“

„Ah, Urška sem, Urška! Kaj morem zato,
če mati me kličejo kmečko tako!““

„Kaj tvoje imé! To pač prava je reč!
O, da si le ti, le ti sama mi všeč!
Hej, godci, zagodite zdaj
najdrznejši raj!
Tako razposájeno kakor nikoli
še niste, igrajte po moji zdaj volji!
Piščalke peklenško naj piskajo mi
in gosli naj ukajo, vriskajo mi!
In boben naj bobna mi, gode naj bas,
če s svojim dekletom zaplešem vam jaz!
Tu mošnjo vam polno zlata!
Haha! Hahaha!...
In, Urška, sedaj
rokó mi podaj!
Zasukniva vmes
v veseli se ples!“

Objame jo tujec čez pas. Ko vihar
vrti okrog lipe košate se par.
Čimdalje hitreje dekleta vrti,
čimdalje smeleje jo suče, podi
po trgu širokem okrog in okrog,
da skoro po tleh ne premičeta nog.
In širji in širji je ta kolobar
in dalje od lipe odmiče se par.
Vsi drugi plesalci stojijo molče
pa gledajo tujca in Urško strmé...

„Postoj, postoj, ljubček! Moj vitez, postoj!
Utrujena sem! Več ne morem s teboj!“

„Kaj pride na misel, deklè, ti! Glej, glej!
Naprej! Saj sva kmalu doma! Le naprej!
Že dolgo te ljubim gorko, brez miru,
že dolgo sem iskal za tabo sledú...
Na bregu Ljubljanice stala si tam,
s podrecano suk njico prala si tam...
In videl tvoj stas sem, tvoj lepi obraz —
zaljubil sem blazno se v tebe tačas...
In ko sem te čakal pri bregu nekoč —
sijala mi jasna je mesečna noč —
o tebi izvedel sem mične reči...“

„Oh, slišal si same neslane laži!“

„Sedela sta v čolnu ti ribiča dva
in mislila sta, da sta čisto samá,
in menila sta se o tebi naglas —
pa skrit ju pod bregom poslušal sem jaz...
Oh, slišal sem marsikatero skrivnost!
Že vem, kako svojo uživaš mladost!
Ej, ljubiti, moške loviti pa znaš!
Vsak dan s kakim drugim se fantom igraš!
Prostorno srcé ti je bojda zelo.
Po več jih obenem gre vanje lahko

ljubiteljev mladih . . . Kaj ne bi še jaz
ti v nedrije skočil za kratek vsaj čas!
Pa sam kraljeval ti bom v srcu, jaz sam!
Nikomur iz rok te nocoj več ne dam!
Le pleši, le sukaj se, Urška, z menoj!
Saj moja nevesta si sladka nocoj!
Še enkrat, še enkrat po trgu okrog!
Zdaj k bregu Ljubljanice lahek še skok —
v tolmunu globokem, veš, tam sem doma . . .
Z menoj, z menoj, deklica lepa! Haha!“

Zasukne se, divje se par zavrti
še enkrat pred plahih gledalcev očmi —
in skočil v Ljubljanico temno je ž njoj,
povodnji mož vzel je dekleta s seboj.

Rendez-vous.

Njen prvi rendez-vous... Nedeljsko jutro...
Trd, debel sneg pokriva mestni park
in solnce sije nanj gosposko hladno.

Iz mufa vzame pismo, ga razgane
in čita ga še enkrat. Obsorej,
ji včeraj pisal je, da pride sem.
In pismu je priložil svoj portret.
Obraz njegov ni lep, podoba ni
iz modnega žurnala res nikakšna,
pa moški je in diha energijo.

Pred tedni tremi bila je prejela
od njega prvo pismo. Srečal jo
na ulici je bil nekoč slučajno,
pa kar gredoč zaljubil se je v njo.
Izvedel je od znancev njen naslov
in pisma so ji priletavala
v predmestno tiho stanovanje kakor
golobčki beli. Čitala je mnogo,

romane in novele, pa zato
predstavljala si taka-le je pisma
ljubezenska popolnoma drugačna!
Premalo zdela so se ji goreča!
Nikoli nič priseg o neomajni
zvestobi „večni“ in o takih frazah!
Zato pa bila pametna so, resna,
še preveč resna pisma ta! Ne, to
gotovo ni nikakšen lahkoživček,
ne veseljak, ki svet mu je plesišče,
življenje pa zabava! Ne, trdó
si mora kruha služiti njen znanec.
Otožnost tiha in globoka bol
je plavala nad vsakim takim listom.
Najdaljše pisanje pa je današnje,
najdaljše in nemara najglobočje!
Brez nje ne more več živeti, piše.
Ustvaril rad bi si ognjišče svoje...
Oh, če že pisati ji zna tako
lepo in modro, jasno, razborito —
kako šele govoril bode ž njo!

Tu, tam prikaže se šetalec kak
na gazi gladki in široki. Sneg
mu škriplje pod nogami. Črne vrane
kričijo v zraku in posedajo
po golih lipah in kostanjih lačne...

Sestanka ura je odbila davno.
Počasi stopa gor in dol po poti,
kjer sniti ž njo se ji obeta v pismu.
Ozira se, stiskaje roke v mufu...
Zdaj! Tam prihaja on! Kajneda? Res je!
Podoba se ujema ž njim povsem,
celo v obleki. Oh, kako srcé
trepeče v prsih ji! To on je — ženin!
Po dolgih brkih se drži mu ivje.
Zdaj šinil mu smehljaj je črez obraz,
smehljaj ljubezni, sreče in veselja...

In ona stopi mu naproti prva,
saj zdi se ji, da on boječ nekako
se bliža... „Dobro jutro, Vladimir!“
pozdravi ga in seže mu v rokó...
In on jo gleda, gleda jo molčé...
„Bog živi te!“ ponavlja svoj pozdrav...
A on — molči pa se ji le smehljá...
„Kaj to pomeni? Nič ne govoriš?“
osupla vpraša ga, začudena...
A on pokaže le na usta svoja —
in strašni znak presune ji srcé,
da vzkrikne in omahne: „Gluhonem!“...

In on stoji pred njo potrť, pobit...
Ah, na obličju njenem žalostnem

tragedijo vso vidi svojo revež.
In šele zdaj občuti vso bridkost
življenja svojega in vso nesrečo!
Ljubezen šele mu odprla je
pogled v prepad, ki loči ga od drugih
ljudi, prepad globoki, temni, večni,
ki loči tudi ga od ljubice...
Zakaj, zakaj je šel na rendez-vous!

Oči se mu odpro široko, divje
in usta zvija nekaj mu ko krč.
Zakričati, zatuliti bi hotel
v obupu silnem svojem — pa ne more!
Gorje! Saj še povedati ne more
ji sam, kako neskončno je nesrečen!
Le nečloveški glas še prigrgra
iz ust mu nemih — in surovo sune
dekleta proč od sebe... Zblaznel je.

Hautvillerska legenda.

(1690.)

Kaj v starem kloštru Hautvillersu
zgodilo se je danes, kaj?
Iz celic plahi vro menihi.
Po vseh hodnikih dirindaj!

V globoko klet teko očetje
na vrat na nos od vseh stranij.
Kako gneto se po stopnicah!
Kaj pač tam doli se godi?

Odprta v klet so težka vrata.
In patri vsujejo se v njo ...
Tam sredi sodov velikanskih
sedi na stolu — kdo je to?

Dom Perignon sedi zamišljen
in temno gleda pred seboj.
Večerno solnce skozi lino
poslednji žar pošilja svoj.

Sedi dom Perignon, po prsih
mu siva brada se valí;
debelo steklenico v rokah
izpraznjeno menih drži . . .

„Aha, napil se ga je starček,
naš ljubi Perignon, sevé!
In to je tisto čarovništvo,
ki zdaj ga vidite, hehe!“

„„Ne sóдите me krivo, bratje!““
dom Perignon se oglasi,
ko bi iz sanj se bil predramil.
Beseda britka ga boli.

„„Odkar živim v Šampanji lepi,
odkar sem klošterski kletar,
kaj takega ni pripetilo
zares se meni še nikdar!

„„Ker trta žlahtna nam rodila
je preveč sladkega sokú,
natočil nekaj v steklenice
bil letošnjega sem moštú.

„„Ko danes tu pokusim vino —
iz steklenice kakor top
zamašek počí mi pred nosom
pa šine pod visoki strop!

„„In vino v živih belih penah
iz steklenice vrelo je
in sikalo je kakor kača,
kipelo in šumelo je!

„„Hoho! To gledal sem debelo
demonsko šalo pred seboj!
Predrznno kapalo je vince
že na častiti habit moj...

„„Ni to li vražje čarovništvo?
Ustrašil bil sem se zares!
Sam satan, naših duš sovražnik,
ima tu svoje kremplje vmes!

„„Pa ko izpil peneče vino
sem, ki šumelo je na dan,
zazibal kmalu me peklenšček
v svoj grešni je, opojni san...

„„Oj, bratje, to so bile sanje!
Hudičkov drobnih sto in sto
je plesalo okoli mene
tako zabavno in lepo!

„„In plezali so mi po ramah,
poredno se smejali mi,
z rožički trkali me v trebuh
pa nos so ščegetali mi!

„In zdaj — naj tudi to povem vam? —
v zbor mladih nagih je deklet
se škratov spremenila truma...
In jaz med ženskami ujet!

„Oh, bratje, to bil šele ples je,
hehot vesel je bil in smeh!
Za brado vlekli so me sivo...
Pa saj povedati je greh!

„Objemala so me dekleta,
poljubovala me celo...
Kaj vse sem trpel v teh skušnjavah,
povedati vam je težko!

„Kar med plesalkami zagledam,
na zadnje še — o, kak pogled! —
nekdanjo ljubico Rozino,
grizeto iz dijaških let!...

„„Še veš, kako sva se ljubila
v Parizu lepem svoje dni?““
mi reče dekle pa s kazalcem
mi drobnim svojim zapreti...

„In molil sem... In sanj sem grešnih
se iznebiti trudil se...
O sveti Benedikt, pomagaj!...
Prekrižal sem se — zbudil se...““

Poslušajo menihi, kar jim
pripoveduje brat kletar,
pa glave majejo učene,
češ, to je kaj sumljiva stvar!

Pa reče sam opat: „Ne dvomim,
moj ljubi sin, dom Perignon,
da v klet se vtihotapil našo
zares peklenški je kujon.

„O naš sovražnik, satan zlobni,
to, bratje, čarovnik je zvit!
Gotovo v vsaki steklenici
nepridiprav je črni skrit!

„Vse ven iz steklenic zamaške!
Po vrsti vse odprimo jih!
Hudiča, ki jih je začaral,
nocoj osvobodimo jih!

„Tako preženemo skušnjavca
prekanjenega iz kleti
in pa iz kloštra temeljito!
Kako predlog se moj vam zdi?“

„„Smrt satanu, smrt!““ vsi menihi
pobožni kličejo naglas;
najbolj grmi v globoki kleti
očeta Perignona bas . . .

Hej, to letijo v zrak zamaški
iz steklenic: pok, pok, pok, pok!
Z zamaški vred bežati mora
hudobni satan pod obok.

In teklo vince je šumeče,
kipelo je iz steklenic;
menihi pa so pili, pili
do polnoči ga svetlih lic.

Ribniška čarovnica.

Iz zapiskov grajskega pisarja.

(1701.)

I.

V imenu Očeta in Sina in Duha presvetega. Amen! . . . No, zdaj pa lahko pripišem spet kroniki novo poglavje. Urezal zato sem si novo pero.

Marija Devica! Vse svoje življenje poklekal sem rad pred tvoj sveti oltar jaz Rajnik Joannes Baptista pobožni, jaz ribniški sodni grajščinski pisar.

Zato pa Ti vodi pero mi okorno z usmiljeno svojo in modro rokoj, da novi in prezanimivi dogodek na listih teh dobro opišem nocoj!

Natančno opišem v tej kroniki stari, kar videl te dni in doživel sem sam; ker kakor zdaj tu-le pred sabo na mizi vse živo in sveže še v glavi imam.

In v časih, ko Rajnik Baptista ponižni
že davno pepel bo in prah siromak,
prebiral to knjigo še marsikateri
bržčas bo krščanski sloviti učenjak.

In čital potomec bo, kakšno je imel
hudič svoje dni velikansko oblast
in koliko duš je bil tudi med nami
ta bognasvaruj ujel v skrivno si past.

In pričal bo dnevnik moj poznim rodovom,
kak žalostne smrti umrje kristjan,
ki s satanom sklene zavezo v življenju
in služi le njemu, pregreham udan.

II.

Aprilski čemerren, oblačen je dan.
Na Ribniškem gradu dvor sodni je zbran.
Sedijo sodniki pri mizi zeleni,
asesorji modri, pravični, učeni.
O, sami pobožni, krščanski možje,
ki bije na pravem jim mestu srcé.
Pred mizo vsa v solzah stoji čarovnica
Marina Češarkova, mlada ženica.
In jaz, ki ta dan sem sam sodni pisar,
jo gledam in smili se revna mi stvar.

Biriči privlekli so baš jo iz ječe,
in ženska od samega straha trepeče.
In grda ni! Bel ima, čeden obraz.
Života prikupnega, črnih je las.
Prav vseč mi vsa njena je zdrava postava.
Če gledam jo, pa me obhaja skušnjava.
Najlepše so njene otožne oči,
ki jok jih obupni zaliva, kali.

Pa dvigne cesarski sodnik se krvavi
pa reče ji doktor Kočevar in pravi:
„Marina Češarkova! Ali je res,
da v zanjke ujel te peklenski je bes?
Si res čarovnica? Povej po pravici!
Ne taji ničesar! Povej po resnici!“

MARINA ČEŠARKOVA.

Jaz čarovnica?! To je laž!
Kdo laže tak na moj rovaš?
Čevljarja Janeza sem žena,
devet let sem že omožena.
Poštena jaz tržanka sem!
Kaj hočete? Kristjanka sem!
Saj rada molim, k maši hodim,
otroke svoje v cerkev vodim.
Nedeljo, praznik posvečujem
in postim se, izpovedujem.

In za Veliko noč in za advent
prejemam sveti rešni zakrament.
Zakaj ste dali me ujeti,
gospod sodnik, in me zapreti?
Nekriva danes tu stojim,
obsodbe jaz se ne bojim!
In to-le suha je resnica:
Prisegam — nisem čarovnica!
Če sem, naj vzame me hudič!
Saj ne bojim se ga prav nič!

Dr. KOČEVAR.

Marina Češarek, ne taji nikar!
Priznaj! Kaj zagovor tvoj meni je mar!
Saj vemo, da vsaka zločin svoj taji;
seveda, ker satan tako jo uči!
Zakaj hudodelniki vselej tajijo?
I, no, ker pravične se kazni bojijo!
Pa božji namestnik, sam papež, da, da,
izdali so pismo vsem škofom svetá,
da res v čarovništva zločine peklenške
hudič zapeljuje z zvijačami ženske!
Kar v rimski častiti tej buli stoji,
to vendar resnica je! Dvomiti ni!
Kaj misliš, da papež se Inocenc moti?!
Kdor ne bi verjel mu, na krivi je poti!

Zato pa ves svet mrgoli čarovnic.
Zapomni si: To je resnica resnic!
Kaj torej ti, ženska, tajiti pomaga?
Vsi vemo, da v službi si črnega vraga!
Da, da! Zatajila si vero, Boga
in varala svojega tudi moža.
Hudiču prisegla si večno zvestobo,
uganjala ž njim čarovniško grdobo!
Ko druge ti tudi mu vdala si se,
gonila se ž njim, ž njim spečala si se,
odkar si v pregrešni hudičevi službi!
Kar večče v njegovi uganjate družbi,
povedati javno me tukaj je sram.
Sodnik sem! Otroke in ženo imam.
Priznaj, da si res čarovnica, čimpreje!
Če zdaj ne priznaš, pa priznaš nam pozneje!

MARINA ČEŠARKOVA.

Priznam naj, da je laž resnica?!
Bog ve, da nisem čarovnica!
Kar zlobni lažejo jeziki,
to že dokaz vam je, sodniki?!

Dr. KOČEVAR.

Ker nočeš priznati zločina mi rada,
prisilim te, kakor je sodna navada!

V imenu cesarja: V mučilnico ž njo!
Tam vešči Marini se usta odpro.

III.

In spet sem urezal si novo pero,
ker staro mi praskalo že je grdo.
Useknil sem tudi voščeno si svečo,
že precej zaspano pred mano brlečo.
Pač malo ljudi še po gradu bedi.
Zdaj v kroniko zadnje napišem strani.
In vabim te s sabo, krščanski čitatelj,
pa bodi sovražnik mi ali prijatelj,
da spremljaš vsaj v duhu kronista sedaj
v polnočni tihoti v najgroznejši kraj!
Nikar ne preplaši se preveč, ne splaši!
V grajščinski sva ječi, v mučilnici naši!
Skoz line pomladni ozira se dan.
Ves sodni zbor grajski zdaj tukaj je zbran.
In doktor Kočevar pomigne z desnico —
biriči prijeli so brž čarovnico
Marino Češarkovo... Kaj se godi?
Objokana vešča pred nami stoji.
Do nagega ravnokar revo so slekli,
na klop so mučilno možje jo privlekli,
ko Eva, privezana, gola leži.
Sodniki upirajo vanjo oči...
Glej, kakor ciganki lasje razpletene

po prsih kipečih se spuščajo ženi.
Res, lepo to njeno je belo telo!
Kaj čuda, če vrag se zagledal je v njo!
Še meni je vseč, če sem tudi oženjen
kristjan, pa le gledam jo kakor priklenjen.
Saj vem, da nagoto je gledati greh —
pa satan norčuje iz nas se že vseh...

„Priznavaš?“ jo praša krvavi sodnik...
„Priznaj, pa oteta si!“ pravi sodnik.

Zaman! Čarovnica še noče priznati,
in rajša trpi in se noče udati.
Še huje mučilni navijejo stroj...
Marina vzdihuje, kriči, da je joj.

Dr. KOČEVAR.

„Priznaj — pa mučitev v trenutku ustavim!
Priznaj — pa trpljenja bo konec, ti pravim!“

MARINA ČEŠARKOVA.

Trpinčenje ustavite?
Tako, sodniki, pravite?

Dr. KOČEVAR.

Kar pravim, je sveto in kakor pribito!
Opraščam te muk za priznanje odkrito!

MARINA ČEŠARKOVA.

Trpeti nimam več moči...
Kako me vsaka kost boli!...
No, pa naj bode laž — resnica!
Priznavam, da sem čarovnica!

Dr. KOČEVAR.

No, vidiš, priznala zločin si zdaj svoj!
Dovolj! Natezalni ustavite stroj!
O, hvala Bogu za odkrito resnico!
Biriči, oblecite spet čarovnico!...
In zdaj nam povej, ne sramuj se kar nič,
kako, kdaj ujel te je v zanke hudič?

MARINA ČEŠARKOVA.

Pred osmimi je bilo leti...
Na žegnanju sem tam v Šmarjeti
vam bila vroč nedeljski dan.
Oh, skoro vsa dolenska stran
je bila tam in je molila,
po službi božji pa je pila
in plesala, se veselila.
Po litanijah tudi jaz
šla v krčmo sem za kratek čas.
Z menoj je šla Šibačnik Ana,
ki lani bila je sežgana,

pa Neža Rus, ki z Ano vred
ostavila je grešni svet
kot čarovnica na grmadi
na sredi Ribnice spomladi . . .

Popivale smo do mraku.
Ni nam mudilo se domú.
Kako bi pač se nam mudilo,
ko dobro nam se je godilo!
Hej, godci so nam piskali,
prepevali so, vriskali
mladeniči in tudi starci,
vmes žvenketali so kozarci . . .

Pa pravi Neža Rus: „Veš, kaj,
Marina, ti odkrijem zdaj
na tej cerkveni veselici?
Midve sva z Ano — čarovnici!
Ne boj se! Ko spoznaš skrivnost,
uživala boš vso sladkost
življenja! Zdaj šele na sveti
veselo bode ti živeti! . . .“
„Res je, kar pravi Neža, res!
Verjemi!““ pošepče vmes
mi na uho Šibačnik Ana
smehljaje se, napol pijana . . .
„Če hočeš veseliti se,

Marina, in navžiti se
najlepše še nocoj zabave,
pa pojdi z nama do dobrave
samotne! Poučiva te
in v veččo posvetiva te!““

In šla sem ž njima hočem-nočem.
Vsaj videti, sem rekla, hočem,
je li resnica ali laž,
kar od družic sem čula baš...

Noč padla je že davno jasna,
obsuta z zvezdami prekrasna,
in mesec je sijal z nebes.
Prispele v gost smo bukov les,
kjer dve sta križali se poti
v samotnem, gluhem koti.
In skoro bilo me je strah...
Pa smo posedle v mehki mah,
vse tri polegale v mehko travo...
Družici pa sta že nad glavo
skrivnostno godrnjali mi,
molili, šepetali mi
pa delali sta križe, kraže,
nerazumljive meni vraže...
In mažo sta pokazali
mi pa namazali

ž njo po podplatih, po dlaneh
na rokah, nogah me obeh ...

„Sedaj si pa zaznamovana,
začarana!“ mi reče Ana
Šibačnikova ... „Kar na Klek
zdaj poletiš čez dol in breg
na metli z nama čaroviti
na shod ponočni čudoviti!“

In kar zajahale vse tri
smo metle svoje ... Hihhi,
letele naglo smo po zraku
med jato netopirjev, sov
ko roj duhov
črez hribe in doline v mraku,
da sapo mi jemal je beg ...
In priletele smo na Klek!

Gospod sodnik! Na tej višavi
vam bila glava je pri glavi.
Vse gnetlo se je čarovnic
in čarovnikov, tujih lic
in dobro znanih mi od blizo ...
Na trati tam za dolgo mizo
pa kraljeval je satan sam —

od tiste dobe ga poznam —,
predsedoval je zletu, shodu.
Vse klanjalo se je gospodu
in poglavarju vseh vragóv.
Brez repa sedel, brez rogov
v vsem svojem vam je dostojanstvu
in v vsem peklenškem veličanstvu
pa kimal nam je vsem z glavoj,
pozdravljal milostno z rokoj
nas je, čestilke nove svoje
in pa čestilcev starih roje . . .
Ko Luciferja tak motrim
in vanj zamaknjena stojim,
me zgrabi nekdo. Ta trenutek
klečala sem — o, kak občutek! —
pred satanom tam vpricho vseh
na tleh!

In morala sem zatajiti
Boga in vero, obljubiti
zvestobo večno mu takoj,
priseči z levo mu rokoj,
da njega bom poslej molila,
do smrti njemu le služila.
Po smrti moji pa, seve,
po dušo mojo priti sme . . .
Prisegši mu, pod mizo skrito
poljubila sem mu — kopito!

Ko vstanem in odhajam proč
od mize, koga vam gredoč
tam srečam v gneči? Oh, Lamuta,
kaplana! Groza! Ta minuta
mi je še zdaj v spomina dnu!
Kaplan Lamut je tudi tu!
Pobožni mašnik, jaz sem priča,
na Kleku molil je — hudiča!

No, kaj pa naj vam še povem,
gospod sodnik? Saj res! Potem
razvila nam se je zabava —
pa kakšna! Kleška vsa planjava
je zašumela. Pili smo
in jedli, peli, vpili smo
in ukali in se vrteli
in plesali smo vsi veseli!
To bil je ples, ponočni ples,
peklenski ples je bil zares!
A godli so nam sami škrati,
kosmati, črni in rogati!
Bil dirindaj je razuzdan.
Z menoj je plesal fant neznan.
Vso noč sem nora ž njim divjala,
nazadnje sem se mu udala...
Ah, v greh zapeljal me je grd
plesalec moj, mlad, kosmat črt...

Kako sem s Kleka se vrnila,
ne pomnim nič več, tisto noč.
Doma sem zjutraj se zbudila
in čutila sem tujo moč,
ki v mrežo me ujela je ...
Ah, glava me bolela je ...

Od tistih dob pa sem vesela
na Klek še večkrat poletela
po noči sama naskrivaj,
zabavat se na vražji kraj ...

In čarati sem dobro znala!
Kedar nevihta privihrala
je strašna, črna kakor vrag,
pa dvignila sem se v oblak
in delala sem v zraku točo,
vam klas in lat uničujočo ...
Letečo me črez hrib in plan
srečaval često je kaplan
Lamut, ki tudi je v oblaku
rad kuhal svojo točo v zraku ...
In včasi sem začarala
ljudem, da so namah zboleli,
od úrokov hudo trpeli.
Pa kaj za to sem marala! ...

Priznala sem, kar ste želeli
in kar ste zvedeti hoteli!
In to je vse! Nič več ne vem.
Zdaj ječo zapustiti smem?
Kaj ne, sodnik, zdaj lahko grem
domov k otrokom svojim? Toži
se mi po njih in pa po moži...

Dr. KOČEVAR.

Priznala si vse, kar sem hotel, sodniji!
No, hvala Bogu in Devici Mariji!
Vsi vemo sedaj, da si vešča zares.
Zatorej naj sklenem krvavi proces!
V imenu zapovedi božje, cerkvene,
ki vsakega grešnika strogo zadene,
v imenu cesarske posvetne postave,
na trdni podlagi razprave,
po jasnih dokazih vse té preiskave,
v imenu pravice,
v imenu resnice
obsojam to ribniško veščo slovečo,
Marino Češarkovo danes na smrt —
in ž njo vred obsojen je tudi sam črt —
na smrt na grmado gorečo!
Še to-le dostavljam krvavi sodnik,
da predno biriči jo vržejo v plamen,

naj glavo odrobi ji z mečem krvnik!
Razsodba, obsodba je sklenjena. Amen!

IV.

Nad Ribnico jutro razpenja se majsko
in solnce smehlja se čez goro in plan,
a temno je v kroniki zadnje poglavje
in žalostna knjige poslednja je stran.

Na trgu je ribniškem vpričo sodnikov
zgorela grmada visoka do tal...
Marina Češarek na njej je zgorela.
In jaz sem to videl, saj zraven sem stal!

In prah in pepel je sedaj čarovnica...
Oh, kakšna nesrečna in grozna to smrt!
Glej, ljubi čitatelj, tako-le umira,
ki v zanke peklenske ujame ga črt!

In ker je v življenju častila hudiča
Marina Češarkova zvesto tako,
na metli zdaj duša zletela je njena
naravnost v dno pekla namesto v nebo.

Zahvala iskrena ti, oče nebeški,
da nisem tak grešnik ko drugi ljudje,
da nisem te žalil ko vešča Marina...
Pošteno in verno je moje srcé!

Že gasne na mizi mi sveča voščena
in davno že spava ves Ribniški grad...
Odlagam pero. Res je pozna že ura.
V imenu naj božjem jaz tudi grem spat!

Le v sanjah po noči nikar me ne straši,
Marina Češarkova, veš! Bog ne daj!
Lahko potem spaval bom, dokler bom živel.
Po smrti pa prišel rad v sveti bi raj.

Kongres na Araratu.

Na vrhu Ararata. Jasna, mesečna noč. V krogu sedijo:
Buddha, Jezus in Mohamed, vtopljeni v orientalsko
molčanje.

BUDDHA.

No, to je torej prvi naš kongres!
Kaj ne, originalen je zares!

JEZUS.

Originalen pa! Saj mi trije
sestali nismo bili se doslé.

MOHAMED.

In pa na tem visokem Araratu!
Shod torej dvakrat zanimiv je hkratu.
Pa naj kdo reče, da smo zaostali,
da nimamo modernega duhá!
Mi tudi s časom smo napredovali!
To priča pač kongres nocojšnji tá!

BUDDHA.

Žal, vidim, da nas ni še zbranih vseh!

JEZUS.

Tako je vselej na kongresih teh!
Netočnost je človeški stari greh!
Kje Mozes, Zarathustra se mudita?

MOHAMED.

Saj res! Kolega stara in slovita!
Obljubila sta priti, pa jih ni!
In kmalu bode, mislim, polnoči!

BUDDHA.

Na Ararat ni ravno lahka pot!
Kdo ve, kod hodita nocoj še, kod!
Človeka razne srečajo zapreke...
Visoke gore in globoke reke...
Ni šala potovati po tujini!

JEZUS.

No, sicer pa smo mi trije v večini.
Zatorej naj otvori se kongres!

MOHAMED.

Pokaj bi dalje čakali, saj res!

BUDDHA.

Soglašam z vama. Kdo ga naj otvori
in kdo naj predseduje na tej gori?

MOHAMED.

Predlagam tebe, Jezus! Ti si bog.
Po božje te časti ves zemski krog.
Največjo torej ti imaš oblast.

BUDDHA.

Da, ti dosegel si najvišjo čast!

JEZUS.

Rad vajino sprejemam poklonitev,
odklanjam vajino pa izvolitev.
Ti, Buddha, si učil že pred menoj
nad petsto let! Ti predseduj nocoj!

MOHAMED.

Tako je, Buddha! Ti si najstarejši,
in jaz sem, kakor vesta, najpoznejši.

BUDDHA.

No, želji vajini ne ugovarjam.
Kongres nocojšni torej zdaj otvarjam...

Na vrh Ararata prideta zdaj Mozes in Zarathustra. Raz-
poklonivši se z navzočnimi, sedeta tiho vsak na svoje mesto.

BUDDHA (nadaljuje).

Vsem dobro pač nam znano je, pokaj
prispeli smo na ta visoki kraj.
Ko moja Ganga spremenljiv je čas.
On neprenehoma vali valove,
pretaka iz eonov se v vekove —
in svet spreminja s časom svoj obraz.
Spreminja vse se, kar na svetu biva.
Ustvarja Brahma — in podira Šiva...
Spreminjajo nazori se in misli.
Kar včeraj med ljudmi je bilo v čisli,
pozabljeno je danes, zastarelo
je že in jutri se je preživelo...
Povsod le tok, pretok brz, neprestan.
Ko Ganga čas vali se v ocean.
A večnih niti ni nikjer bogov,
ker večna, stanovitna je le snov.
Če torej uk, ki ga je širil Buddho,
se spremenil je v času — je li čudo?
Nikari na življenju ne lepéti,
nikari po užitkih hrepeneti! —
tako sem pridigal — vse to je greh,
ki duh drži nam v suženjskih vezéh.
Popolnost svojo človek le doseže,
če s svetom in življenjem se razveže,
in če osebnost več ne utelesi
v materiji se in pregrešnem mesu.

Ko vrže s sebe duh vso snov in tvar,
tedaj sam svoj je človek gospodar,
njegovo odrešenje je končano —
in blažen preselil se je v nirvano . . .

Tako učil sem. In današnje dni?
Moj nauk Indov več ne veseli.
Bolj ljubijo življenje ko popreje,
uživajo preradi ga brez meje.
Ta svet jim je, se zdi mi, glavna stvar.
Brezželjnost in nirvana — kaj jim mar!
Zato pa smo nocoj se tu sestali,
da skupaj resno bi premišljevali
o verah svojih, kak spreminjajo
tako se hitro in izginjajo . . .
To vprašanje se zdi mi imenitno
ter na kongresu našem poglavitno!
Razgovor je otvorjen. Stavite
predloge svoje zdaj! Kaj pravite?

JEZUS.

Ah, ljuba duša, indski modrijan,
kaj jaz naj rečem?! Vidim, da zaman
na križ sem svoje dni se dal razpet!
Ljubezen sem oznanjal, altruizem —
a danes vlada črt in egoizem!
Ravna se li po moji veri svet? —
Sovraštvo vlada zemljo in sebičnost

in srca je zastrupila krivičnost . . .
Učil moliti v duhu sem bogá —
a svet zaslepljeni še malikuje,
strastem pregrešnim dan na dan žrtvuje
vsa hrepenenja svojega srcá . . .
Moj bog je dobri oče vseh ljudij —
in kaj z očetom mojim se godi?
Moj oče in jaz sam sva zdaj blago,
ki naju za bleščeče se zlato
prodajejo kristjani po svetiščih
ko lakomni trgovci po sejmiščih!
Bogu edini tempelj je srcé —
a danes, vidim, gradijo ljudjé
palače mu ponosne in hramove . . .
Kaj duhu mar za zidane domove!
Ne veseli po svetu me pogled.
Saj ni nikoli me razumel svet.
In zdi se mi, da stari farizeji
čimdalje so ošabnejši, smejeji.
Ta svet ni vreden, da sem iz nebes
ponižal na nocojšnji se kongres!

MOHAMED.

Preroka prečastita, dovolita,
da tudi jaz se oglasim! Slovita
ver vajinih že torej peša moč
ter gine iz palač že in iz koč —

nam tožita ogorčena oba.
Pa kdo je kriv? Ne vidva li samá?
Poznala li zares sta kdaj ljudi,
prirodu njihovo, njih živo kri?
In preučila sta zares do dna
vse tajnosti človeškega srcá?
In poglobila sta se li kedaj
v človeški pravi, živi mi značaj?
Popolni človek vajin je asket
zakrknjeni, ki ves prezira svet;
čudak je, ki nagone zatajuje
in ki življenje mrzi, zaničuje.
Oba učila sta negacijo
ljubezni ženske, resignacijo ...
Zatirala v ljudeh moštvo sta pravo
in pridigala gnili mir in spravo ...
Ponižni suženj, ta je vama vzor,
ki radi batin se ne pritožuje,
ki moli zanj, kdor mu v obličje pljuje ...
Učila sta duševni samomor! ...
Ej, previsoko sta pač letala,
svet drugi, boljši sta obetala
človeku, ki prenaša vse življenje
na ramah težki jarem svoj, trpljenje ...

In zdaj se čudita, če naše dni
tak nauk vajin gine in blede?

Zakaj? Ker človek vajin ni bil pravi
nатурni človek, živi človek, zdravi!

Moj človek pa ni duh kak iz neba!
Ne, on realna stvar je iz mesá!
Ni angelj, ki pred božjim tronom moli,
ki nikdar ne živi po svoji volji.
O, ne! O, ne! Ta živi človek moj
razum ima svoboden v glavi svoj.
In misliti, želeti in hoteti —
to po človeško pravi se živeti!
Moj človek vajin ni! Ej, živa kri
pretaka se po žilah mu vse dni.
Življenje ljubi človek moj goreče,
uživa rad iz čaše ga kipeče.
Uživati življenja vsako slast
človeku prirodjena to je strast.
Moj živi človek hrepeni po časti,
po moči, po ugledu, po oblasti.
On hoče razprostirati lakti
med svojimi sobrati, med ljudmi;
veljave on si hoče pridobiti.
Ne samo ljubiti iz dna srcá,
sovražiti, črteti tudi zna.
Pretepati se hoče in boriti,
sovražnika premagati, pobiti.
Z ljubeznijo ljubezen rad poplača,

prijatelju prijateljstvo povrača;
pogumno zanj junak žrtvuje se,
nad izdajalcem pa maščuje se ...

A vajin mir in vajin zemski raj?
Kdaj pa nastopi ta med nami, kdaj?
Ko v srcih vse potihnejo strasti,
kedar po žilah zledeni nam kri;
kedar odlóži človek meč in bran —
to vašega miru bo vzorni dan?
Ta mir le konec vsega je življenja!
To le pomeni, da zdaj svet se jenja ...
To le človeštva žalostna je smrt!
Pognita črez svet mrtvaški prt!

Ne bitje brez sokú, ne kak mrtvak —
moj človek pravi, živi je junak!
In takega sem imel pred očmi,
ko islam sem razširjal svoje dni.
O, takemu človeku pa seveda
še ne zadošča lepa le beseda!
Zato, ko šel učit sem nauk svoj,
zagrabil sem za meč pa planil v boj.
Kdaj bil uspeh brez boja je mogoč?
Ta svet spoštuje le oblast in moč.
Sovercem klical sem: Bojujte se,
za Allahovo čast vojskujte se!

Sam ljubil sem življenje, ljubil boj —
in boj je neizprosen islam moj...

MOZES.

Po mojem mnenju vrhu Ararata
brezplodna bila vaša je debata.
Poslušal mirno vas sem vse doslej —
in zdaj smo vsi prav tamkaj, ko poprej!
Zapovedi mi bil je dal Jehova
na gori Sinajski na tablah dveh.
A prašajo li Judje v naših dneh,
kaj točna sveta želja je njegova
in kaj velewa božji jim ukaz?
Ah, spremenila, žal, je svoj obraz
že davno tudi moja stara vera —
katera druga pa ga ni, katera?
Zdaj vemo, kar smo vedeli že prej,
da vse spreminja se na zemlji tej.
Kongres resnico to le potrjuje,
čeprav jo enoglasno obžaluje...
In kdaj, vas vprašam, snidemo se spet?

BUDDHA.

Kdaj? Jaz predlagal bi: čez tisoč let!

JEZUS.

Čez tisoč let? No, meni tudi prav.
Poprej ni treba priti sem z višav...

MOHAMED.

Se strinjam z vami, da na tej višini
vsaj v eni točki bili bi edini!

ZARATHUSTRA.

Črez tisoč let! Soglašam se s predlogom.
Za svet ta doba dolga je — pred bogom
in proti večnosti je to le hip,
trenutek je očij, srcá je vtrip.

Črez tisoč let boj bo li že končan,
ki z Ormuzdom ga bije Ahriman?

Ne vem... Pa to vam za gotovo vem,
da Ahriman podleže v boju tem.

Umiče se hudobni, črni mrak,
umira solnca in svetlobe vrag.

In moja vera v luč črez tisoč let
močnejša bo na svetu ko popred!

Ta krasna vera v solnce se tedaj
že v veličasten razžari sijaj!

Saj ogenj, ki sem ga zanetil, sveti,
nikoli več ne prenehá goreti.

Črez tisoč let — in moj nastopi čas,
in s solnčno vero svojo zmagam jaz!

(Razidejo se.)

Giordano Bruno.

(19. febr. 1600.)

Gori grmada, že gori pod mano ...
Ah, kmalu, kmalu, boš pepel, Giordano!

Namestnik Kristov, triumfuj! Poglej,
za tvoj gorim častiti jubilej!

Že liže noge mi rudeči plamen ...
Končano, vse končano! Amen, amen ...

Kaj gledaš, papež, me? In kaj tvoj dvor
ozira se sovražno k meni gor?

Ah, kardinalov je pri glavi glava
pa škofov in menihov ... Slava, slava,

pobožni, sveti vam možje! Res sram
me je, saj grešnik sem med vami sam!

Lepo rejeni in rudečelični,
trebušni ste, prelati vi odlični!

A jaz izhujšan tu stojim in suh,
od ječ in postov le še kost in duh!

O, kak sijaj! Kako se vam ornati
na solncu svetijo srebrni, zlati!

Vi kralji, knezi, bodi vam vsa čast,
ki bog na zemlji daje vam oblast

črez nas! Vi naši modri ste sodniki,
vi naši ste očetje in vodniki!...

Tak velik praznik danes! Jubilej
tvoj, Sveti Oče! Jaz pa v halji tej

beraški in zločinski moram stati!
Pred vami pač se moram sramovati!...

Oh, dobro ljudstvo rimsko, tudi ti
si prišlo past na meni si oči?!

Le glejte danes, romarji nešteti,
kako gorí heretik tu prokleti!

Zvonovi rimski vi z visokih lin,
zvonite, ko gorí Nolanski sin!

Saj na grmadi smrt sem res zaslužil!
Pokaj pa svet z nevero sem okužil!

Čuj, papež Klement, še poslednji čas,
ta strašni čas povem ti naj v obraz:

Nikoli nisem bil jaz licemerec!
Res krivoverec sem, pa ne brezverec!

Res ne verujem v tvojega boga!
Moj bog in tvoj — bogova to sta dva!

Oj, v večjega bogá moj duh veruje
in v lepšega!... Glej, že letí, vzdiguje

na orlovih perutih se odtod
v vsemir neskončni... Čudovita pot!

Letí moj duh, letí... Ne vidi kraja
nikjer, ne konca svetu!... Kak napaja

s krasotami vesoljstva se okrog!
Vesoljnost moj je veličastni bog!

Prirode svete jasno veličanstvo,
glej, tebe molim! Ti si mi božanstvo!

Priroda bog — in bog priroda ti!
Oboje eno! Vmes ničesar ni!...

Ta svetla solnca! Kdo jih naj prešteje?
Letim med njimi — in nikjer ni meje!

In kamor se ozrem — svetov nebroj
vrti se, suče, bliska pred menoj,

nad mano, pod menoj po svojih večnih
zakónih stalnih in neoporečnih . . .

Ker brez začetka, večna je prasnov
skrivnostnih, neizmernih teh svetov!

In večna je, ki v njih živi, prasila,
pramoč, ki ni nikdar se porodila;

zato nikoli ne izgine mi
in ne ugasne in ne mine mi!

Zato ni misel moja ne zgubi se!
Z menoj vred danes ne upepeli se!

Že vidim čas s preroškimi očmi . . .
Verujem v te bodoče krasne dni . . .

Heretična je misel moja smela
na svetu zopet vstala, oživela!

Svobodna hodi, brez strahu povsod . . .
Odprt po zemlji širni ji je pot . . .

Pozdravljam te z grmade, zlata doba,
ko zmagovita vlada že svetloba!

Zvonovi rimski, le zvonite dan,
ki zre goreči ga menih Nolan!

Zvonite, le zvonite!... Solnce vzhaja!
Svobode novo jutro se poraja!

Peter Arbues.

(17. sept. 1485.)

Pride trkat na nebeška vrata
inkvizitor Peter Arbues:
„Odpri, sveti Peter, ôdpri hitro!
Truden sem od dolge poti, res!“

Ključ zaškriplje težki — in na pragu
plešasti prikaže se vratar,
mane z desno si oči zaspane...
Skvaril mu siesto je barbar.

„„Kdo si?““ vpraša tujca malomarno...
Koliko jih vidi dan na dan
sitnežev, ki silijo v nebesa!
Posel starčku zdi se že neslan...

„„Kdo si, kaj si? S čim bi bil zaslužil,
kakor misliš, naš si sveti raj?
Brž povej mi, predno ti otvorim
ta-le zlata vrata na stežaj!““

„Peter Arbues sem, mašnik španski!
Torquemadov bil sem pomočnik.
Krivoverce sem sežigal žive.
Torej vidiš, da sem res svetnik!

„Takšnega še nimaš notri, Peter,
kakršen sem jaz, to ti povem!
Dvajset tisoč sem sežgal jih živih...
Ali vstopiti zato zdaj smem?“

„„Kaj sežigal si tam doli, praviš?
Ne zameri, malko sem že gluhi!
Star sem že in od prepaha tu-le
tudi mi opešal že je sluh...“

Kaj sežigal si, moj ljubi Španec?...““
„Kaj? Ljudi, heretične ljudi!
Žive krivoverce sem sežigal
na grmadah vse življenja dni!

„Dvajset tisoč sem sežgal jih, slišiš?
No, zato zaslužim sveti raj!
Vse za večjo božjo čast sežgal sem
krivoverce!... Ali slišiš zdaj?“

„„Slišim, slišim!““ pravi sveti Peter
in zamišljen gleda v tla na prag,
praska se po tilniku v zadregi,
reče Špancu: „„Ti si res junak!

„Žive torej si ljudi sežigal . . .
Izvanreden, hm, slučaj je tvoj . . .
Veš, poprašat grem poprej gospodo . . .
Tu počakaj! Vrnem se takoj!““

Kmalu se povrne sveti Peter
iz nebes . . . „„Čuj, Jezus, moj gospod,
rekel mi je, da ti žlahtni Španec
prav gotovo svoj zgrešil si pot!

„„Ker sežigal si na zemlji doli
z veliko gorečnostjo ljudi,
ker te torej, rekli so mi v raju,
ogenj prav posebno veseli:

„„Pojdi, Arbues, naravnost v pekel!
Noč in dan tam kuri satan sam.
Tukaj zate bilo bi prehladno . . .
V pekel, Španec! Zate raj je tam!““

Odstavljeni bog.

Noč pada na pragozd, pomladna noč.
Zamorci pa se zbirajo v dolini,
otožne pesmi pevajoč gredoč,
pred svojim starim bogom v mesečini.

Ob robu jezera stoji malik
leseni njihov pisani, preslavni.
Na strmo skalo so ta božji lik
postavili pradedje v dobi davni.

Pošasten, spačen je njegov obraz,
s prestola grozovito bog reži se
na svoje vernike v polnočni čas.
Se smeje li tako, al pa srdi se?

Čimdalje več se gnete jih ljudij,
poldivjih nagih črncev po dobravi...
Zaupno zro v malika jim oči
stoječega pred njimi na višavi.

In mesec sveti z jasnega nebá
pa po telesih črnih se leskeče.
Pragozd šumi. Piš vleče tam z gorâ.
Valove jezero vali peneče...

In zdaj pa zdaj začuje se odmev
zategel, jak s tajinstveno grozoto...
Nekje v daljavi tam rujove lev,
on sam ponočno ruši še tihoto...

Pa pred malika žrec in poglavar
postavi mladi se in kodroglavi,
po množici ozre se gospodar
pa z važnim in ponosnim glasom pravi:

„Možje, rojaki! Sešli smo nocoj
se zopet na čestitev in molitev;
bogú prinesli svojemu s seboj
darov smo za udano mu daritev.

„Pa prašam vas, je to li pravi bog,
ki na visoki skali tu kraljuje?
Je vreden li, da daleč naokrog
naš narod moli ga in mu žrtvuje?

„Je ganil li za nas že kdaj rokó
ta stari bog? Pomaga nam orati,
sejati, žeti? Kaj? Kdo pomni to?
Ne vidimo li zmerom tu ga stati?

Šel li naš bog kdaj z nami je na lov
iskat divjačine za nas in hrane?
Potil se z nami je skoz mrak gozdov
pa taval lačen z nami čez poljane?

„Povejte mi, ima li kaj srca?
Zakaj pusti, da žito nam uima
uniči strašna s temnega nebá?
Ta bog se li zares za nas zanima?

„In kadar tare nas bolezen, kaj?
Pristopi li k ležišču kdaj trpina,
da bi ga zdravil, potolažil vsaj,
ko dober oče rad obišče sina.

„In če nas divje trgajo zveri,
če grizejo strupeni nas modrasi,
naš bog nam na pomoč li prihiti,
da smrti strašne deco svojo spasi?

„In če napade nas sovrag mejaš,
če nas preganja in pobija, kolje,
potegne li kdaj meč za nas bog naš?
Gre z nami se borit na bojno polje?

„Če tujci pridejo odkdovekod
lovit nas, vezat v sužnje nas okove,
da ženejo na sejm nas daljno pot,
da nas prodajo tamkaj za robove;

ko od gladu umiramo na tleh
v verigah in omagamo od žeje
v pekočem solncu, britko smrt v očeh,
naš bog li kdaj rešavat nas prispeje?

„Ah, mirno gleda s slepimi očmi,
kako prodirajo hudiči beli
z orožjem svojim k nam od vseh strani,
da bi čimprej nam domovino vzeli!

„Za naš obupni klic ta bog je gluhi!
Pa pravite, da on nas modro vlada?!
Kaj? To je kakšen vsemogočen duh?!
Kaj še, rojaki! To jo mrtva klada!

„Zasluži li pereli, stari štor,
da narod naš ga moli, mu daruje?
Ta kos lesá naj božji nam bo vzor?!
Kdo takega boga še potrebuje?

„Proč ž njim, proč ž njim, rojaki! Še nocoj,
predlagam, naj slovesno se odstavi!“ ...

„„Proč ž njim!““ — kriči zamorcev jezni roj —
„„s prestola naj v prepad se strmoglavil!““

„„„Prekucnimo ga, bratje! Hej, naprej!
Saj gnili je le, za nas pa se ni ganil!
Poiščimo boga si kje poslej,
drugačnega, ki nas zares bo branil!“““

In sunili so starega boga
s skalovja črnici v jezero globoko ...
In hohotali so se iz srca,
ko voda je zapljuskala visoko ...

In odkorakali so v tiho noč
brezbožniki domov pod nizke krove
pa bojne pesmi peli so gredoč
ter razpršili se na vse vetrove.

Savonarola.

(23. maja 1498.)

Na majskem solncu se leskeče Vatikan.
In papež Aleksander Borgia gleda v dan
pomladni skoz odprto okno, dan tak jasni,
dišav in cvetja polni, dan prekrasni...

„Vanozza, ljubica, kje si? Poglej, kako
smehljá nad Rimom sinje se nebo!
Poglej, kako se najin širni vrt razcvita!
Vse, vse je prerodila vesna zmagovita!

„Vanozza, ali ni tak solčni vroči maj
podoben prav oblasti papeževi — kaj?
Kdo kos je Aleksandru in njegovi moči?
Kdo? Nihče! Samo bog, on vsemogoči!

„Postarala sva se, Vanozza, to je res.
Pa sreča nama je sijala iz nebes.
Lepo sva preskrbela vse otroke svoje.
Kaj ne, srce je zadovoljno tudi tvoje?“

„„Da, ljubi Borgia, veseli se mi srce!
Sinovi najini so vojvode trije,
in jeden višji škof je, rimski kardinal!
Vsak sin dosegel svoj je cilj, svoj ideal...

„„In najina edina krasna in bogata hči
je žena plemičeva, ki ga Rim časti...
Lahko oba bi bila srečna kakor v rajju,
ko bi Savonarola ne napadal naju!

„„Oh, oh, pokore pridigar hudobni ta!
Kako menih goreči ta te v prah tepta!
Očita grehe ti, te javno zasmehuje
in vso Florencijo, ves svet že nate ščuje!““

„Res je, Vanozza! Ta fanatični kristjan,
Savonarola, mi je blatil Vatikan...
Poslej pa norca v kuti ni se mi več bati!
Veš, danes živega ukazal sem sežgati!

„Pepel sedaj nasprotnik je najhujši moj!..“
„„Zdaj mir pred njim bo imel sveti prestol tvoj!..““
„Kdo kos je Aleksandru in njegovi moči?
Kdo? Nihče, ljubica! Le bog sam vsemogoči!“

Kilijan Najdenič.

Kako ste radovedni, vi ljudje!
Vprašujete, kako mi je ime?

Ni li dovolj, da godem, vas zabavam?
Pa naj se vam še zdaj izpovedavam?

Kdo sem, odkod sem, vprašate, doma?
Preveč! Predolga vam je pesem ta!

Če daste še za vino, pa zapojem
in vam zagoslavam o življenju svojem...

Danilo se je... Loški mežnar Vid
je prišel tisto jutro dan zvonit.

Pa kaj zagleda na kamnitem pragi?
Začudi se, prekriža mož se blagi:

Iz cunj se otrok smeje mu v obraz!
Zavit v plenice tam sem ležal — jaz!

Nalijte mi še vina poln kozarec!...
Pa vzame me v naročje dobri starec

pa nese me domov... „Na, baba, na
ti za spomin dar božji živi ta!“

cerkovnik reče svoji ženi Mici...
„Pred cerkvijo sem našel na stopnici

„zavoj ta čudni... Vedel pač je bog,
da nama zabil dati je otrok...“

Pa vzame žena me v naročje svoje
pa vzdihne in zatarna in zapoje:

„Oh, ti črvič nedolžni, drobni moj!
Ko mačko so zavrgli te nocoj!

„Brezvestna je, brezsrčna tvoja mati!
Kdo ve, kdo ve, kod tam okrog se klati!...“

„Zdaj h krstu! Saj gotovo krščen ni!“
In dali so pri krstu mi soli...

„No, kakšno pa ime mu bomo dali?“
Pa so s kaplanom se posvetovali...

Pa rekel mladi je gospod kaplan:
„I, danes pač je sveti Kilijan!“

„Pa naj bo Kilijan ime mu krstno!“
„Ime je novo!“ ... „Lepo je, izvrstno!“

Tako vam bil sirota Kilijan
izvirnega je greha zdaj opran.

„Pa kakšen naj mu damo še priimek?“
kaplana vprašal boter je Ozimek.

„Jaz mislim, ker je najden bil črvič,
pa naj se fantek piše: „Najdenič!“ ...

Spet bode treba grlo namočiti!
Eh, čisto se mi hoče posušiti ...

Povest ne teče gladko več od rok ...
Po strunah lahko več ne šviga lok ...

Kje sem obstal? Aha! ... No, jaz sem rasel
in pa cerkovniku sem krave pasel.

Na goslih me učil je Hudolist
igrati, mladi vaški organist.

Pa ko sem godel si na violino
na paši in oziral se v dolino,

me često zbolelo je srcé ...
Brez matere na svetu! O, gorjé!

Ničvrednica je sicer, vendar mati!
Ah, moram, moram si jo poiskati!

Za materjo!... In tisti lepi dan
izginil iz vasi je Kilijan.

O, kje je, kakšna pač je moja mati?...
Pa sem začel po svetu jo iskati...

Ah, morebiti zdaj se že kesá,
da me zavrgla bila je ko psa.

Nemara misli pa, da sem poginil
na pragu bil, še predno dan je sinil...

Nenadoma rad stopil bi pred njo,
predstavil se ji, stresel ji rokó:

Češ, če ti prav je ali ni prav, mati,
tvoj sin sem vendar! Nič se ti ni bati

zato, ker odložila si na prag
me bila! Glej, živim! Ni vzel me vrag!

To bi me gledala! Oh, ta trenutek
kak pač imela bi oba občutek!

Prijatelji, za tak prizor, haha,
rad dal bi, sam ne vem, kaj — pest zlata!

Nalijmo si ga čašo spet, nalijmo!
Kaj ne, to je življenje? Bratje, pijmo!...

Tako vam roma godec Najdenič
ko sin zgubljeni, ko brez gnezda tič...

Kdaj pride mati moja mi naproti? ...
Pa še ime mi moje je na poti!

„Hm, Kilijan? Res, čudno je ime!“
„„Kaj? Najdenič?!““ se rogajo ljudje ...

Kaj čem z imenom smešnim tem začeti?
Kaj drugega je „Kilijan“ na sveti

ko godec potepuh al pa cigan?
Je li med vami tu kak — „Kilijan“?

Kaj ne, da ni ga? Glejte, jaz pa nosim
ime to let že štirideset, prosim!

Ah, ko nesreče znak na čelo vžgan
mi je ta „Najdeničev Kilijan“!...

Dovolj vam je že pela violina.
Nalijte za slovo mi čašo vina!

Za zdravje vaše! . . . Moram v daljni svet
za materjo neznano iskat sled!

Turška balada.

(1908.)

V ječo je pogledal jutra svit,
skozi mrežo svit zlat, tajnovit.

Paša se vzbudi, oči si mane
pa strmi na stene gole, znane . . .

„Allah! Ali spet nov dan! Pokaj?
Kaj pomaga solnčni mi sijaj?

„Rajši v mrak peklenški, gosti, črni
ječo mojo, ves Stambul zagrni!

„In ti, Allah, mi pošiljaš dan?
Meni, ki tu živ sem pokopan?!

„Sultanu povedal sem resnico,
in zato me vrgel je v temnico.

„Koliko že let sem tu zaprt?
In odtod me reši sama smrt!

„Ta trinog na tronu stari, kruti!
Ta razbojnik podivjani, ljuti!...“

Paša vstane... Kaj je to — ta šum
tam pod oknom zunaj?... Čuj, ta hrum!

Ali Bospor buta ob bregove?
Morje se zaganja ob zidove?

Paša gleda... Sinja morska plan
mirna je pred njim... Najlepši dan...

Čuj! Pred vrati slišijo se kriki!
Bržčas prišli ponj so že krvniki...

Ključ zaškriplje. Dver odprl zapah
je železno... Paša gleda plah...

„Živela svoboda zlata naša!
Tudi ti si zdaj svoboden, paša!

„Hej, udal se je despot, trinog!
Moč izvil mu narod je iz rok!

„Vsi svobodni! Ena smo družina!
Živela svobodna domovina!

„Ti med prvimi si bil razvil
prapor naš in zanj si se boril!

„Slišiš, kak grmijo tam topovi?
Lepši čas oznanjajo nam novi!“

„Moj to dan je! Grmi, zmage grom!
Z vami, bratje, delat grem za dom!“

Nesmrtnost.

(Indska legenda.)

Pa rekel kraljevič Kalama je očetu:
„Veličanstvo! Dobri, zlati oče moj!
Srce ne da miru mi več. Jaz grem po svetu...
Daj na pot neznano blagoslov mi svoj!“

„„Kam hočeš, sinko moj, kam? Romati v tujino
mika te, mladenič neizkušeni? Pokaj?
In hočeš zapustiti mene starčka in družino?
Veš li, če povrneš se domov še kdaj?““

„Nesmrtnosti grem iskat, oče! Če jo najdem,
pa povrnem k tebi srečen se domov
črez sedem let. A če ne najdem je in zajdem,
nikdar več ne pridem ti pod rojstni krov!“

In seže mladi kraljevič v rokó očetu,
odpotuje sam na daljno tujo pot.
Nesmrtnosti gre iskat po širokem svetu.
Kje jo najde? Kod za njo naj hodi, kod?

Po cesti roma kraljevič... In kaj zagleda?
V zemlji do pasu vkopan stoji fakir,
prikazen žalostna, polmrtva, suha, bleda,
in z obličja možu sije bridek mir.

„Pokaj tako se pokoriš, puščavnik sveti?
Kaj stojiš ob cesti, brat nesrečni moj?“
„„Pokaj? Če češ nesmrtno tudi ti živeti,
pa še ti tako, popotnik, z mano stoj!““

Nesmrtnost! To je? Res? Kalama ga poslušaj
pa zakoplje se ob javni cesti tam.
Posnemati soseda z resno voljo skuša.
Po fakirsko začne se postiti sam.

Valijo mimo se po poti karavane.
Kraljevič Kalama do pasu zasut
bori se za nesmrtnost svojo in ne gane
se, čeprav mu boj s naravo trd je, krut.

Za dnevom dan pokore grozne mu preteče.
Luna se na nebu trikrat pomladi.
In kraljevič-fakir se razsrdi in reče:
„Norec je, kdor živ tu zakopan stoji!

„Bedak je, kdor nesmrtnost hotel bi doseči
s samomorom! Da, bedak, ne modrijan!“
In kraljevič uide brž fakirski ječi
in odroma dalje v svet še tisti dan.

Pa sreča četo oboroženih vojakov,
ki korakajo veseli v ljuti boj...
„Mladenič! Ako miče slava te junakov,
pojdi z nami! Jaz sem sam vrhovni voj!

„In kadar dokončana vojska bo krvava,
z lovorjem ovenča nas zmagalce dom!
Nesmrtnost čaka te in čaka večna slava!
Pojdi z nami, korenjak, med bojni grom!“

Nesmrtnost! O, beseda omamljiva, sveta!
Kakor klic se zdi Kalami iz nebes...
Nesmrtnost spet se mu ponuja in obeta!
Ves navdušen plane zanjo v bojni ples.

Najhrabrejši med vsemi kraljevič bori se.
Kakor lev napada in preganja noč in dan
sovražne vrste. Ne umiče, ne boji se,
dokler ni nasprotnik zadnji pokončan.

Kako slavijo ga zmagalca in heroja!
O, kako teko naproti mu ljudje!
Kako pozdravlja množica ga zdaj brez broja!
Kak od ust do ust njegovo gre ime!

„Pozdravljen, kraljevič, pozdravljen! Tvoje delo
večno je! Nesmrtno tvoje je ime!
V analah domovine večno bo živelo!
Čas ne zbrše slavne zmage tvoje dne!“

Kalama sliši, kaj hvaležno ljudstvo pravi.
Vidi svoj triumf pa ga do dna srcá
je sram in sam pri sebi smeje se tej slavi,
svojega junaštva britko se kesá . . .

„O, ta prevara! Zašel s pravega sem pota!
Za ime prelival torej tam sem kri?
Da bi ime mi ne umrlo?! Kaka zmota!
Ah, zato pobil sem toliko ljudij!

„Ne, ne! Jaz sam, jaz sam nesmrtno čem živeti!
Ni dovolj, če ne umrje mi ime!
Osebe moje bistvo — to ne sme umreti!
Pravo to nesmrtnost — kje jo najdem, kje?“

Pristudi kraljeviču se triumf junaški,
ki slavi ga ž njim za zmago plitvi svet.
In mahoma ostavi tabor svoj vojaški,
ideala svojega gre dalje iskat spet.

Potuje, tava križem po neznanem kraju,
roma kraljevič po svetu noč in dan.
Priroma k sveti Gangi. Sredi palm ko v raj
sprejme ga pod streho svojo star brahman.

Učen, pobožen mož Kalamov je gostitelj.
Iz življenja in iz knjig veliko ve.
Pa pogovarjata učenec in učitelj
o modrosti se, pod palmami sedé.

Zamišljena oba tako vsak dan sedita,
o nesmrtnosti se pomenkavata.
Beseda prenektera pade duhovita,
ko problem globoki razvozlavata.

In mimo njiju teče sveta Ganga tiha,
in nad njima palmov gosti gaj šumi
pa niha listje svoje, kadar veter piha.
Modrijanoma domača streže hči.

Brahmana starega to krasna hči je mlada.
Na samoti se razvil ji je lepote cvet.
Kako devica vidi kraljeviča rada!
Na skrivaj srečava jima se pogled.

In teče mimo gaja, teče Ganga sveta.
In za dnevom naglo teče mimo dan.
In kraljevič ne ve, so meseci al leta,
kar sprejel ga v hišo stari je brahman.

Čedalje bolj zamišljen je učenec mladi.
Često se utrga mu besede vez.
In zadovoljen si učitelj brado gladi:
„Princ, napredek tvoj me veseli zares!“

„Pogrezaš se v modrosti tajne globočine!
Kmalu, vidim, najdeš vrata v sveti hram . . .
Naprej! Resnica skoro ti zasine!
Kaj nesmrtnost je, to zveš, moj sinko, sam!“

In Ganga tiha teče... Modreca sedita
v gaju palmovem in premišljujeta
življenja vprašanja globoka, tajnovita
tam pretresata jih, in rešujeta...

Čedalje bolj raztresen je učenec mladi
med razgovori... In tisti lepi dan
sedi sam v gaju palmovem, si sivo brado gladi
žalosten, obupan stari modrijan.

Odšel je kraljevič po noči brez slovesa!
Ž njim ušla edinica je, lepa hči!
Brahman sedi zamišljen... O, kako pretresa
ga usode vdar! Kako ga to boli!

Zaman ozira starec se po Gange bregu
in zaman za njima kliče na vso moč:
„Kdo videl je zaljubljenca na drznem begu?
Kdo ju srečal? Nihče! Vzela ju je noč...

„Nesmrtnosti ta kraljevič po svetu išče?!
Kaj še! Kaj še! Pustolovec je, slepar,
ne modrijan! Ta svet mu je prijetno zabavišče!
Le dekleta mlada lepa so mu mar!“

Nesrečni starec toži, palme pa šumijo
nad kolibo. Sveta Ganga teče v ocean.
Valovi časa nagli tudi se valijo...
Kraljevič prispel domov je tisti dan.

In z ženo in pa s sinčkom stopi v grad k očetu
pa mu reče: „Veličanstvo, oče moj!
Zaman potóval nisem po širokem svetu.
Našel sem nesmrtnost, našel vzor sem svoj!

„Ljubezen je nesmrtnost! Druge ni nobene!
To na potovanju našel sem skrivnost
po zmotah dolgih sam. Ljubezen moje žene
mi čez smrtности prepad je zlati most!

„Nesmrtnosti nikoli jeden ne doseže!
Vselej moreta dospeti le po dva
čez most, ki z bregom breg nasprotni, večni veže.
Najglobočji to misterij je svetá!

„Moj sin — ni živo li nadaljevanje mene?
Sin moj — ni on jaz? Ni li on živi sad
ljubezni moje in pa te-le moje žene?
Ta sin dviga me v nesmrtnost čez prepad...“

„„Ljubezen je nesmrtnost!“ Stari kralj povzame
sinove besede. Skliče ves svoj dvor
pred tron. Kalamo tam poljubi in objame
pa nagovori ministrov, boncev zbor:

„„Ljubezen je nesmrtnost! Slišite novico,
ki prinesel nam jo je moj dragi sin?
Le vtisnite sedaj veliko to resnico
sebi in pa ljudstvu mojemu v spomin!

„„Ljubezen je nesmrtnost! Brž po vsej očini
naj razširi se o nauku veselem glas!
Oznanjajte po vsej ga moji kraljevini!
To današnji moj vam novi je ukaz!““

Balada o gospodu sodniku.

„Vlačuga si? Že spet to noč
prijel te stražnik je gredoč

„na ulici! Postajala
si sama pa prodajala

„se raznim moškim za denar...
Eh, škoda te je, drobna stvar!

„Tako še mlada!... Lep obraz...
Pa zášla si na sklizko gaz,

„ki vodi te navzdol, v prepad,
v pogubo in v moralni smrad...

„Zapreti moram te takoj,
če res dajala spet nocoj

„pohujšanje si javno... Fej!
Si kriva ali ne? Povej!“

„„Da, kriva, kriva sem, gospod sodnik! Vem, kam me vodi pot...

„„Všeč vam moj lep je obraz, gospod sodnik? ... O, zlati čas,

„„ko stregla sem v gostilni tam, še veste, brhka tudi vam?

„„Natakarica — kaj je to? Blago, ki gre iz rok v rokó...

„„Tako svet misli, žalibog, o nas ... Tak je življenja tok...

„„Bilà sem abotno deklè pa romala iz rok v roké...

„„Igrače smo, no kajpada ... In moški nimajo srca...

„„Dekleta smo jim le za noč, ob svitu vržejo nas proč...

„„Svetnica nisem — to je res ... A prvi, ki me pahnil v grez

„„je blatno, to ste bili vi,
gospod sodnik! To bil — si ti!

„„Haha! Še pomniš? ... Ne vprašuj! ...
Sodnik si zdaj — pa me kaznuj!““

Mesina.

(28. decembra 1908.)

Zemlja se trese, trepeče, bobni . . .

Morje šumi in buči in vali
divje črez trdne obrežne zidove
svoje peneče valove . . .

Groza in strah!

Maje in poka in ruši se v prah
s treskom in gromom,
z reskom, polomom
hiša kraj hiše . . .

Padajo cerkve na kup in palače
kakor otročje igrače . . .

Veter ko demon od nekod tam piše,
tuli orkan.

Svita se dan.

Krasna, ponosna Mesina,
danes si kamenja kup, razvalina! . . .

Temno, svinčeno nebo
kakor ogromno ciklopsko oko

gleda z neskončne daljave,
gleda zaspano iz večne višave
pa se brezčutno ozira,
kaj se globoko pod njim tam podira ...
Kje ste, ljudje?
Kje ste, meščani?
Vas je že vse dohitelo gorjé?
Ali ušli mar pogubi ste kruti?
Pod razvalinami vsi pokopani,
mrtvi, podsuti,
s kamenjem, sipom pokriti
pa zadušêni, zmečkani, ubiti? ...

Kaj je to? ... Jok,
vpitje, ihtenje, vzdihavanje, stok
tu, tam pod zrušenim črnim zidovjem,
težkim tramovjem ...
„Na pomoč, na pomoč!“
skoz razrušitev, skoz noč
krik se razlega,
kakor bodalo v dno srca ti sega ...
Sodnji je dan?
Slišiš zamolklo hropenje?
„Kdo nam prinese rešenje?
Vse je zaman?“ ...

Groza! ... Požar
iz podrtin zmagovit že se dviga,

kakor peklenski vladar
vse okrog vžiga...
Glej, strahovita pošast
mesto dobiva že v svojo oblast!
Kakor sestradana zver se ozira
in že izteza jezike rudeče
svoje stotere goreče,
liže, požira
hiše, palače — kar more doseči.
Glad njen od ure do ure je večji...
Lačna že golta ljudi,
žive ljudi in mrličje...
Vse se umiče,
v divjem neredu pred njo in beži...

Čuj, kako ogenj praskeče!
Švigajo iskre po mestu žareče.
Dim se vali do neba.
Konec sveta?
Kaos, zmešnjava...

Ljudstvo po ulicah tava.
Kakor strahovi,
v halje ponočne odeti duhovi
begajo skoro nagi,
z blaznimi zrejo očmi,
iščejo svojcev preplašeni,

čisto obupani vsi in prestrašeni.
Roke vam vijejo,
molijo, kolnejo, vpijejo:
„Bog vsemogočni, veliki naš Bog!
Ali ne vidiš še naše nesreče,
ki je ni večje?
Oče, usmili se svojih otrok!
Santa Madonna! Santa Madonna,
ôzri na nas se z nebeškega trona!“

Kdo se prikaže sedaj kakor duh
sredi meščanov? Mož suh
v dolgi škrlatni sutani
kakor duhovnik obrit...
Zdaj je obstal kakor kip kamenit —
stari cerkovnik Giovanni
s plešo na glavi!
Gleda, posluša in blazen jim pravi:
„Kaj? Boga kličete?! Saj je zaman!
Bog je sam tudi ubit, pokopan!
Da, da, podsut je in mrtev!
Kajpak, potresa nocojšnjega žrtev
Kaj ne verjamete, ljubi meščani?
Jaz sakristan sem Giovanni!
Ah, katedrala
tudi podrla, sesula se je in razpala!
Vidite tam

božji naš hram?

Bil je ponos naši ljubi Mesini —
zdaj je kup kamenja, ves v razvalini!

Ves v podrtinah veliki oltar!

In tabernakelj podsut, razdejan,
marmorni naš tabernakelj! Kak kvar!

V zlati monštranci ubit, pokopan

Jezus je tudi! Z opeko zasut!

Gledam, poslušam... Le nekaj minut
trajal peklenski je hrum...

Ah, pokopan je moj um

tam pod zidovjem,

tam pod tramovjem!

Kje sedaj moja je glava?

Ta ni več zdrava, ni prava!...

Kdo je kriv? Kdo je kriv? .. Etna, ti z dušo lokavo?

Ti čarovnica, ki kuhaš hudičevo lavo
v kotlu peklenskem? Mar ti pogubila

mesto si svoje cvetoče? Pokaj?

Ti si zločinstvo ostudno storila?

Ali pomagal ti morski je tam tolovaj,

Stromboli grozni in nepoboljšljivi?

Morda bil zraven je tudi tvoj brat, nihilist

napolitanski — kaj ne? — lazzaron anarhist,

grešnik Vezuvij... Nemara pa krivi

vsi ste trije?

Kdo pač to ve!
Bodi vse skupaj vas sram!
Kakšno ime naj vam dam?
Ali je to kavalirstvo, junaštvo:
širiti smrt in pogubo, beraštvo? ...
Kaj pa, ljudje, tu stojite?
Pojdite rajši narazen!
Kaj na pomoč še kričite!
Stari Giovanni je blazen!
Blazen ... V možganih tu nekaj mi kljuje,
nekaj za čelom mi kuje
huje in huje ...
Slišite? Zopet grmi!
Zemlja se trese in votlo bobni ...
Živi zdaj morajo v jame ljudje!
Kakšno gorjé!
Ah, čez Mesino že smrt
beli razgrinja svoj prt“ ...

Trubarjev grič.

(Narodna legenda.)

Poletni gasne nad Posavjem dan.
Na grič se spušča mrak ko pajčolan.

Pastir Roban utrujen leže v travo,
položi torbo si pod mlado glavo.

Vse tiho kroginkrog... Tako je sam
med ovcami, ki v gručah tu in tam

pasó se mirne... Vsa molči dobrava.
Pod njim počasi teče temna Sava.

In zdaj — nenadni kaj pomeni šum?
Vse črno ljudstva! Kakšen trušč in hrum!

Kje neki množica se je ta vzela?
Odkod tak hipoma je prihitela?

In kaj so? Romarji?... Pastir Roban
ozira se ves zmešan in zaspan...

Utihne vse... Duhovnik se pojavi
zdaj med ljudmi, na sredo se postavi

pa pridiguje... Kak oblasten glas!
Kako grmi njegov mogočni bas!

Obraz obroblja mu rujava brada...
Ko kladivo po nakovalu pada

beseda mu jeklena... Iz očij
navdušenja mu ogenj plameni...

Duhovnik smeši, graja praznoverstvo,
malikovalstvo, vraže, licemerstvo...

Iz papeža celo norčuje se...
Čedalje bolj raztogotuje se...

Kako posluša množica ga tiha!
Pastir Roban na trati komaj diha...

Umolkne pridigar... „Poživi Bog
te, Primož Trubar!“ tisoč dvigne rok

se izmed romarjev in ga pozdravlja,
častí ga s solznimi očmi, proslavlja:

„Hej, župnik loški! Kdo mu je enak?
Kje blizu je še mašnik hraber tak?...”

„„Ubijte krivoverca!““ nekdo reče ...
„„Na pekla dnu naj antikrist se peče!...““

„Kdo Trubarja nam tukaj sramoti?
Polômimo nesramnežu kosti!

„Proč s papežnikom!“ ... Krik in vik, zmešnjava ...
Pastirju se Robanu kroži glava ...

Zdaj neki romar z ного brčne vanj —
Roban se prebudi iz čudnih sanj ...

Domov požene ovce ... Premišljuje,
kaj vas o holmu tem pripoveduje ...

Kjer bil zaspal je, Trubarjev je grič!
Zato ga v sanjah mučil je hudič! ...

„No, pa zakaj stoji zdaj križ na griču,
če Trubar ta zapadel je hudiču?!“

Pastir se poprašuje sam gredoč
pa žene ovce svoje ... Pada noč.

Abd-ul-Hamid.

(28. aprila 1909.)

Že petdeset reži topov
na rajski Jildizkiosk njegov.

Obkoljen je od vseh stranij...
Kam naj premaganec beži?

Od svoje vojske je ujet.
Zapustil ga že ves je svet.

Obupan je kalif, potr.
Kaj ga sedaj še čaka? Smrt? ...

„Hej, straža, kje si? ... Ni je več! ...
Pa se nasloni ob svoj meč

in se ozira nem... Ves dvor
nocojšnji vzal mu je upor.

Le harem, mladih poln nevest,
poln krasnih žen, mu je še zvest ...

In glej, najlepša vseh deklet,
ko bele rože v popju cvet,

Čerkeska mlada, priskakljá,
poklekne naga tja na tla

pred sultana, obe roké
ovije mu krog nog ihté

pa reče: „Silni gospodar!
Kaj res ti nismo nič več mar?!

„Pozabil sladke si slasti,
pozabil dni si in noči,

„ki jih med nami si užil,
ko si iz čaš ljubezen pil? . . .

„Mogočni sultan! Glad, glad, glad
je vdrl v tvoj harem, nas poklat!

„Daj kruha, kruha nam, vladar
mogočni, če smo ti še mar! . . .“

„„Kaj? Kruha?! Saj ga nimam sam!
Haha! Kako naj vam ga dam?!

„„Zaman me prosiš za pomoč!
Sam lačen sem berač! . . . Proč, proč!““

In sune jo ko podivjan
cvetočo odalisko v stran

pa gleda zmešan v tla, potrta,
ko bil obsojen bi na smrt.

Sedi zamišljenih očij . . .
Poslanstvo že pred njim stoji.

Smel, trd govornikov je glas,
ko reče sultanu v obraz :

„Napočil je osvete dan!
Odstavljen si, kalif-tiran!

„Več nisi vreden, da vladar
bi nam bil in nam gospodar!

„Na tronu kradel si, despot!
Redil te narodov je pot!

„Mastil si se, naš kruh si žrl,
v zahvalo žive si nas drl!

„In stiskal nas si in moril
in našo kri, ti zver, si pil!

„Odslej naš sultan nisi več!
Izroči nam krvavi meč!

„Grmenje slišiš tam topov?
Izvoljen gospodar je nov!

„Po naši volji naš vladar,
ki sreča ljudstva bo mu mar!

„A ti zločinec, naš krvnik,
zdaj suženj naš si in jetnik!

„To kišmet tvoj je strašni zdaj!
Proklet si nam na vekomaj!“

Li in bog zdravja.

(Kitajska legenda.)

Prišel k boncem starim Li je mladi,
prišel v tempelj slavni, tisočletni.
Sredi gaja tik nad sinjim morjem
dvigala se je pagoda s streho
porcelansko pisano v oblake.
Pod platano senčnato pred vhodom
so sedeli bonci tam pobožni,
vsi v oblekah svilenih častitih.
Stopi Li pred svečenike stare
pa jim reče žalosten in jezen:

„Po denar sem prišel, ki ga znosil
bil sem vam te dni, možje pobožni,
za darove, ki jih žrtvovali
ste maliku svojemu v svetišču!
Tisočake sem vam znosil, bonci,
premoženje sem zapravlil svoje —
pa zaman! Nič bog vaš ni pomagal!
Oh, umrla mi je golobica,

ljubica mi danes je umrla,
oh, nevesta moja rožnolica!
Bila mi je solnce, bila sreča,
bila vse mi je v življenju mojem!
Pa napadel jo je zmaj hudobni,
pa napadla mi jo je bolezen.
In ukradla mi jo smrt je kruta.
Pa sem nosil dan na dan denarja
vam v svetišče, da ste žrtvovali
in molili pred malikom zdravja.
Ali bog mi ni pomagal! Dajte
zdaj nazaj mi, bonci, tisočake,
ki sem vam jih znosil za bolnico!
Varal me je bog in osleparil!
A če mi ne vrnete denarja,
pojdem tožit vašega malika!“

„„Bogokletnik drzni! Kaj si rekel?!
Pazi, da ne pogubi za to te
jezni bog, še predno ga zatožiš!““

Stali so pred Lijem stari bonci,
ko srditi purmani pretili
mu z rokami velimi in divje
gledali so vanj ko čarovniki
in nazadnje obrnili hrbte
svoje mu pa hitro se poskrili

v templju starem. Li je samo videl,
kak po plečih mahale so kite
dolge boncem. In nato odišel
je naravnost v mesto k mandarinu,
k mandarinu, modremu sodniku.
In poslušal mandarin je Lija,
mirno sedel je za svojo mizo,
gledal resno je uradnik strogi,
držal se za čelo je z levico,
a desnico z dolgimi nohtovi
je položil predse in premišljal...
Ko je končal Li svoj dolgi govor,
mandarin po vratu se popraska
pa mu reče Liju: „Smel si, sinko!
Smel si, to je res, in pa predrzen!
Dolgo let že sodim tukaj, vidiš,
dolgo, dolgo let že nadomeščam
v tej provinci svojega cesarja,
pa do danes nisem še doživel,
da boga bi prišel kdo bil tožit.
Ne zanikam, da se ti zgodila
je krivica, toda, sinko dragi,
kdo naj prička, pravda se z bogovi!?
Glej, zakónik ta-le naš debeli!
Tisoč let že šteje. Tisoč let že
sodijo po njem sodniki naši,
ali v knjigi ni nikjer postave,

po kateri bilo bi mogoče
kaznovati kakega malika.
Pomilujem te in obžalujem,
da pomoči ti zares ne morem.
V tvoji pravdi nisem kompetenten!
Ako poti ne bojiš se daljne,
pojdi v Peking pred ministra! Morda
on razsodi tvojo pravdo z bogom.
Kar bi mogel ti še svetovati,
to je, da se spraviš z bogom tistim!
Osvetljivi, sinko, so bogovi!““

„„Nikdar se ne spravim, ne pomirim!
Ako še na svetu je pravica,
tisti bog, ki me je osleparil,
mora biti kaznovan, obsojen!
Pred ministra pojdem zdaj ga tožit!““

Sedem dnij je romal Li od doma,
romal je čez gore in doline,
čez široke reke je potóval
in napósled je priromal v Peking.
Karavane je srečaval v mestu,
ki so vile se po prašnih cestah,
toda Li ni videl nič življenja,
ki šumelo tam je mimo njega,
nego šel je ves zamišljen dalje

po neskončnih ulicah naravnost
je korakal s tožbo svojo v glavi
in dospel je srečno pred ministra.

„Ti si torej Li!“ — minister reče —
„tisti Li, ki pravda se z bogovi!
Iz Nankina daljnega si prišel.
Slišal sem o čudni tožbi tvoji.
Mandarin, ki te je zaslišaval,
že sporočil mi je vse natanko.
Trda pojde, ljubi sinko, trda!
Bonc učen že čaka tukaj, vidiš,
ki malika bode zagovarjal.
Ta gospod je najmodrejši v mestu.
Veš, najboljšo bilo bi za tebe,
da umakneš tožbo! Pogoriš mi,
pogoriš mi v pravdi! Jaz bojim se ...
Toda Li ni hotel odnehati.
„Ne bojim se“ — reče — „boncev vaših,
pa naj bodo še tako učeni!
Tožbo svojo sem premislil dobro.
Govoriti hočem čisto kratko!“

„Torej začni, sinko, toda pomni:
Dragocena res je ruda zlata,
čas pa reč na svetu je najdražja!“

In odkašljaj si je Li pogumni
in preprosto je tako govoril:
„Bila mi je solnce, bila sreča
je edina golobica moja!
Oh, kako sem ljubil svoje dekle
z vročo dušo, s srcem plamenečim!
Pa napadla mi jo je bolezen,
pa jo mučil mi je zmaj hudobni!
Pa sem tekal v tempelj k bogu zdravja
pa poklekal tam sem pred malika
pa sem molil, prosil ga s solzami,
da mi reši golobico mojo.
Pa sem prosil bonce svečenike,
roke vil sem, plakal sem pred njimi...
Pa so rekli bonci mi v svetišču,
da usliši bog molitev mojo,
če prinašam žrtev mu! Prinašal
žrtev rad sem boncem. Žrtvovali
so maliku dan na dan v svetišču.
Tisočake sem potrošil zlate,
premoženje sem zapravil svoje...
Bog jemal je pač od mene žrtev,
ljubice pa ni ozdravil sladke;
smrt odnesla mi jo je pod zemljo...
Če je bog, bi lahko bil ozdravil
mi dekleta, saj se imeniti,
da je zdravja bog mogočni, slavni!

Saj ima svoj tempelj, svoje bonce!
Če pa bog ni, in če mi ni mogel
prošnje moje izpolniti nujne,
no zakaj pa je jemal od mene,
siromaka žrtev dragocenih!?
Jasno je, da me je osleparil!
Hočem torej, da se bog obsodi
in kaznuje se ko hudodelnik!
Tudi bonce naj zadene kazen,
ker sedaj mi nočejo vrniti
tisočakov, ki sem jim jih znosil!“

Molk nastal je po dvorani svetli.
Globok vtisk napravil bil je govor
Lijev kratki, logični in jasni . . .
Sam minister mu je prikimal
in poslušal ga do konca pazno.

In sedaj se dvigne bonc učeni,
na ministrov se migljaj postavi
pred tožnika Lija, da bi branil
in malika zagovarjal javno.
In govoril strašno je učeno,
pa neumno! Sipa je citate,
ki prepisal bil jih je iz bukev
tisočletnih, pred tožnika Lija.
Kakor v parni kópeli potil se

zagovornik je boga sleparja,
toda govor bončev ni prepričal
ne ministra, ne tožnika Lija.
Ko na iglah sedel je minister,
bonc predolgo mu je že blebêtal.
Končno vstane in tako razsodi
čudno pravdo vpricho vseh navzočnih:
„Jaz, minister svetlega cesarja,
danes tukaj sam sem se prepričal,
da malik je zdravja res prevaril,
osleparil in pa opeharil
siromaka Lija! Ukazujem,
da za kazen vrže se iz templja
in da sune v morje se globoko!
A sokrivcem boncem naj nalóži
naš cesarski rabelj kar pred templjem
vsakemu po petindvajset gorkih!
Tempelj naj pa brž ko brž proda se
kar na javni dražbi. Iz skupička
naj povrne Liju se izguba!“

Pravljica o koscu.

✓
Kosit gre stari Korošak
na loko, ko se dela mrak,

za klajo kravi . . . Gre s kosój
na rami tiho pod gorój.

Pa v travo koso zasadi.
Zamahne pa kosí, kosí.

Kosí ko hlapec mladolet,
in trava pada v dolgo red.

In sključen, razkoračen tam
premiče se po loki sam.

Pa skloni se in postoji
pa brusi koso, da zvení,

zveni in poje skozi mrak . . .
„Ho!“ se začudi Korošak . . .

Izza planine tisti hip
prisvetil je debeli ščip.

Glej, starka s kôsoj tam stoji,
oddaleč ga motri z očmi.

Korakov je pred njim devet.
Kak baba grd ima pogled! . . .

„Ho! Kdo si, starka bela, tam?
Pravico tu imam jaz sam!

„To moj je travnik, baba, veš!
Poberi s koso se! Ne greš?“

Pa starka zmerom še stoji
in kočarja motri z očmi.

Pa vzame v roko brus . . . Hoho!
In brusi koso . . . „No, kako?

„Saj pravim, to je travnik moj!
In jaz kosil bom tod nocoj!

„Kdo si?“ . . . „„Smrt!““ reče mu v obraz . . .
„„Ti travo — tebe, tebe jaz!““

In mrtev zgrudi Korošak
se stari v travo, siromak.

Boštjanov mlin.

(Narodna pravljica.)

V Prokletem grabnu, sred pečin,
stoji Boštjanov stari mlin

napol razsut in razdejan
zapuščen v gozdu dan na dan.

Brez strehe, gologlav, stoji.
Kolo nič več se ne vrti.

Segnil je žleb in ves razpal.
In kakor bi se sramoval

ga potok, mimo teče plah
v dolino. Menda ga je strah . . .

Pa kadar pade temna noč —
o, noč ima pa svojo moč!

Boštjanov mlin spet oživi.
Kolo se trhlo zavrti.

Vrti perelo se kolo
in mlin ropoče spet močno.

In stari mlinar — glej ga, glej! —
Boštjan se vzbuja obsorej

pa siplje, siplje žita v grod,
da kaplje mu po čelu pot.

In melje, melje spet Boštjan,
zamišljen melje in zaspan.

Pa vmes zahaja stat na prag
pa kliče, vpije: „To je vrag,

„kako po smrti pokorim
se, koliko že let trpim!

„Greh stiska mi, teži srcé . . .
Le k meni, k meni v mlin, ljudjé!

„In kogar osleparil sem,
prevaril, opeharil sem,

„premalo moke sem mu dal,
povem vam, zdaj mi res je žal!

„Povrnem vsem pošteno zdaj!
Rad prišel bi že v sveti raj!

„Ná, tebi moke mernik, ná!
In tebi, sosed, vračam dva!

„In tebi tri in tebi tri!...“
In mlinar vabi v mlin ljudi...

Pa ni nikogar... In zaman
se vzbuja vsako noč Boštjan.

Zaman tam straši stari mlin
v Prokletem grabnu sred pečin.

Bajka o smreki.

Pristopil k smreki je drvar
pa seka deblo... Vdar na vdar...

Po tihem gozdu se razlega
od vdarov jek. V srcé ti sega.

Sekira ostra se iskri
na solncu, kadar zasadi

se v sočno deblo. Stoče smreka
in joče, ko drvar jo seka.

Vsa, vsa trepeče do vršin,
hudo trpi do korenin.

In poje v jasni dan sekira,
a smreka že od ran umira.

Do mozga čuti, do srcá
orožje krutega moža.

Bolijo vdarci jo, skelijo . . .
Iveri pa od nje letijo

na vse strani, ko mah na mah
drvar jo mladi seka . . . Ah!

In kadarkoli mož zamahne,
od bolečine smreka vzdahne.

Pa razkorači se drvar,
da ji zadá poslednji vdar.

In z vso močjo sekira vseka —
in nagne se mogočna smreka.

In s treskom, rezkom zavalí
po tleh se, mrtva obleži . . .

Drvar jo gleda, truden vzdiše
in vroči pot si s čela briše.

Kraj smreke leže v mehki mah . . .
Kak glas je to, otožen, plah?

Ko ženska nekdo blizu stoče
in tarna, toži, skoro joče:

„Zakaj, brezsrčni si drvar,
posekal me, ubogo stvar!

„Kako sem rasla ti vesela!
Kako sem rada ti živila!

„Kako sem pila dan in noč
iz tal sokov življensko moč!

„In žarke solnčne iz višave
sem pila žgoče vase, zdrave.

„Živila srečna sem, a zdaj:
zdravstvujte, zemlja, solnce, gaj!

„Sedaj sem mrtva, mrtva, mrtva!
Sekire sem morilne žrtva!

„Pa kaj, brezčutni ti drvar,
smrt žalostna je moja mar!“

Vineta.

(Pravljica.)

Zakajêna koča ribiška ob morju.
Daleč se ozira z brega po obzorju.

Ko jeklena plošča sinji Balt leži
in večerno solnce še nad njim žari.

Ribiči sedijo v krogu in kadijo
pipe in o morju svojem govorijo...

„Kaj pa tebi, Knut, je? Nič ne govoriš?
Kam si se zamislil? Ves večer molčiš!“

Zgane se za mizo Knut bradati stari:
„Kam sem se zamislil — ali vam je mari?“

„Čudovite videl danes sem reči!
Kaj pod morjem našim pač se vse godi!“

„„Hej, povej, povej nam, Knut, kar si doživel!
Ti pač veš veliko, saj si že osivel!“

„Rad te bo poslušal vsakdo izmed nas!
Solnce pada v morje . . . Zdaj je pisan čas!““

Novo Knut prižge si pipico in pravi:
„Peljal bil na morje v čolnu sem se davi.

„Le streljaj za mano bila je obal.
Morje tiho, mirno, čisto ko kristal.

„Obstojim, da vržem mrežo v globočino —
kaj zagledam zdajci doli pod gladino!

„Mesto, celo mesto videl sem na dnu!
Bil sem presenečen, vzhičen od čarú!

„Gledam . . . Čisto blizu, ko na moji dlani
vam stojijo hiše, pravi velikani,

„polrazsute, cele, krasne hiše tam . . .
In med njimi mnog se dviga božji hram.

„Marmorni stebrovi, beli kakor novi,
zidani, visoki, pisani stolpovi!

„Ulice pa ravne, tlakovane vmes!
In vse to pod morjem! Kakšen čuden bes!

„Gledam . . . Kaj zagledam? Pisano vrvenje
vidim zdaj po mestu! Kakšno to življenje!

„Voz za vozom teka, guga se, drdrá
po širokah cestah, trgih, poln blagá.

„Tod sprevod slovesen se po mestu vije
in onod ponosne švigajo kočije!

„In gospoda mestna kakšna v njih sedi!
V žametu in svili, v zlatu se blešči.

„Gledam . . . In na konjih iskrih, črnih, belih
dirjajo jahači mladi v skokih smelih.

„In po parkih vidim ženske krasnih lic,
bujnorasle, vitke, lepše od cvetlic.

„In sedaj — kaj slišim? Da, to so zvonovi!
Kak srebrnočisti angeljski zvokovi!

„V templje speje ljudstvo s svečeniki vred,
žrtvovat bogovom, svete pesmi pet.

„In Peruna molit vsi gredó v svetišče,
Svetovitu klanjat se gredó v molišče.

„Gledam in poslušam . . . Sam ne vem, kako
čas mi je pretekkel . . . Vražja reč je to!“

„„Pa kako se zove mesto to?““ . . . „Vineta!
Prišla je usoda nanjo vam prokleta.

„Morje je požrlo jo v pradavnih dneh.
Bil jo je okužil skoz in skozi greh.

„Lakomnost, nesloga in zavist, bahaštvo,
razuzdanost gola, črt in samopaštvo

„vrgli so Vineto v morja temno dno.
Bog jo je udaril s strašno bil rokó.

„Učenjak mi danes to je slaven pravil,
ko sem ga na cesti bil gredoč ustavil.

„Pa le enkrat v letu, na veliko noč,
vidi se Vineta... Čarovita moč

„jo za hip pokaže... Jaz sem bil tak srečen...
Druge dni pokriva mrak jo v morju več en...“

Ribič je utihnil... V koči vse molči.
In pred pragom morje baltijsko šumi.

In šumi in péni morje se zeleno
nad Vineto krasno, davno potopljeno.

Francisco Ferrer.

(Ustreljen dne 13. oktobra 1909. v Barceloni.)

I.

In počilo je desetero pušk namah —
in padel je, zadet od zrn svinčenih, v prah.

Siv dim se vlačí po umazanem dvorišču,
a on leži ustreljen, vznak na tleh...
Vse tiho, pusto kroginkrog ko na grobišču...
In on leži krvav tam, smrt v očeh...

In solnce sije nanj, življenja polno sije
z visokega azurnojasnega nebá,
no njemu v prsih srce več ne bije,
rudeča kri kipi iz njega, vre, curljá...

„Francisco Ferrer!“ — pravi častnik —
„zdaj si mrtev!

Tako kaznuje se na svetu puntar vsak!
Predrznjež, nepokornosti si svoje žrtev!
Ne boš več hujskal ljudstva, siromak!

„Zahvaljen bodi Bog, zahvaljena Madonna!“ —
V nožnico vtakne svetlo sabljo oficir —
„Kdor proti cerkvi se bori, zanj ni pardona!
Oteta zdaj je domovina! Zdaj bo mir!“

„„Haha!““ na stolpu montjuiškem zagrohoče
s hripavim grlom se stoleten moder vran:
„„Bedaki! Samo glavo ste ubili! Ni mogoče
ubiti njenih misli! Vaš je trud zaman!

„„V možganih milijonov dalje še živijo
ideje, ki umrl je zanje mučenik!
In milijonov srca zanje plamenijo —
pa naj ubije jih, če more, vaš krvnik!

„„Fej vam! Saj drugega ne znate ko moriti,
trinogi vi pobožni! Tisočkrat vam fej! . . .““
In vzdignil s stolpa stari vran se je srditi
pa zletel je s perutmi črnimi naprej.

II.

(V Pragi, na Žofinu dne 9. septembra 1907.)

Še vidim te . . . V sijajni smo dvorani . . .
Pri glavi glava . . . Kdo nas vse pozna,
ki v známenju svobodne misli zbrani
smo danes tu od vseh vetrov svetá!

Še vidim pred seboj te ... Ponosito
ko grand duhá med množico stojiš ...
Lep črnook mož z gesto ognjevito
o domovini svoji govoriš ...

In domovina tvoja daljna, krasna
pričarana nam vstaja pred očmi ...
Čedalje bolj je živa, bolj je jasna
podoba gôr, dolin, rek, mest, vasij ...

In ljudstvo tvoje vidimo ... Že rase
pred nami novi, pestri španski svet ...
Senjore se smehljajo črnolase
izza pahljač nam mlade ... Kak pogled!

In zdaj — po krasni tvoji domovini
je legel mrak, zavel je smrtni dih ...
Ni solnca več in v črni tej temini
le bikoborec vlada in menih ...

In praviš nam v besedi svoji vneti,
kako boriš se zoper mrak in noč,
da solnce se prikaže in razsveti
ti domovino do najzadnjih koč ...

Tako še vidim, slišim te ... V dvorani
zdaj ploskanja se vzdignil je vihar ...
Ti veš, da vsi črtimo mrak, s teboj vred zbrani,
in ljubimo le solnca svetli žar! ...

A tu med nami, v misli zatopljêna,
sedeva Španka krasna isti čas,
posluša Soledad te, tvoja žena,
in solze tečejo ji čez obraz.

Basni in parabole

Hrast in prase.

Dviga se v dobravi hrast.
Močno deblo, zdrava rast.

V zemlje matere globine
razprostira korenine

kakor sto železnih nog
na široko kroginkrog.

In košato svojo glavo
vzpenja smelo hrast v višavo

ko pogumen, čil junak.
Kdo mu v gozdu je enak? ...

Prikobáca črno prase,
da z želodom se napase.

Voha z rilcem tam okrog
majhne glave, tenkih nog.

Hrusta želod, kruli, cvili,
da se lačno hrastu smili.

In napósled za slovo
se nasloni k deblu — o! —

pa s trebuchom počohá se
blatno in smrdljivo prase.

„Na-ti!“ — reče — „za spomin,
hrast debeli, par ščetin!“

„In na kljub ti in v zasmeh ti
še drug sled pustim na tleh ti!“

Reče hrast: „Le hodi past,
prase, se na mojo last

„pa počenjaj, kar ti drago!
Puščaj svojo tu nesnago!

„Kdaj kaj drugega je tak
znal ščetinasti divjak!?”

„Kak bi mogel razjeziti
tvoj me rilec neumiti

„in razžaliti kakó?!
Kdo ti naj verjame to?”

„Al ne vidi svet razlike
med menoj, teboj velike?

„Moja ni trpela čast:
Ti si prase — jaz sem hrast!“

Garibaldi in kužek.

Zdaj gorjé ti, Garibaldi!
Bliža se poslednji hip!
V prah se zruši zdaj tvoj krasni
bronasti visoki kip!

Ali bliža se nevihta?
Strela vdari iz nebá
pa razkolje te, podere
zdajinzdaj z višin na tla?

Ali prišel je sovražnik
v Rim, vandalski kak divjak,
da poruši v slepem gnevu
tudi tvoj pomník, junak?

Ali papež sam iznova
je z uspehom te proklel,
ker cerkveno si državo
in pa Rim mu nekdam vzal?

Ne grozi ti niti strela,
ne Vandal, ne Vatikan —
hujši, hujši se ti bliža
tam z napadom velikan!

Glej, ta velikan opasni
kužek gizdav je in suh,
psiček mlad, nadut in smešen,
z blatnim gobcem potepuh.

Zdaj gorje ti, Garibaldi!
Proti tebi že hiti...
Vzdigne nogo pa podstavek
ti granitni — poškropi...

Slon in komar.

Pred palačo maharadže
se ustavil slon je beli,
beli Ali imenitni,
da ponese gospodarja
v džungle goste, tajnovite
na predrzni lov na tigre.

Pa stoji pred pragom Ali,
beli Ali z zlatim sedlom,
z baldahinom dragocenim
osedlan in čaka mirno,
da popnè se maharadža
z lovci mu na hrbet krepki . . .

„Glejte, glejte ga komarja!“ —
kulihev se par oglasi,
ki so stali polunagi
okrog slona in zijali
v Alija na trgu grajskem —

„glejte, hlapci, tam pri repu
kak brenči komarček siten
slonu, dolgo že ga zbada,
draži ga in nadleguje!
Ne bojite se, vodniki,
da se slon vam Ali splaši?“

„„Hahaha! Kaj vam se blede!
Maharadžev beli Ali
da je bal se kdaj — komarjev?!
Vidite, da se ne gane
z mesta Ali, da ne trene
ni z očesom ni z ušesom,
ne pokaže, da bi čutil,
kaj počenja mu pri repu
suh in droben tak komar!““

Vlak in bik.

Izza ovinka skoz mrak
bliža po progi se vlak.
Kakor demonska ogromna zver živa
črna valí se, glej, lokomotiva!

Dvoje velikih očij
v čelu ji sveti, žari;
dirja ko besna, leti in lomasti.
Zemlja se trese pod težo pošasti.

Jezna sopiha ko vrag,
puha skoz nozdrve v zrak
sapo pa bégza čedalje hitreje,
da pripogibljejo drevju se veje.

Glej, sredi tira tam bik
se je postavil prav tik
pred bližajoči se vlak, hej, bik vaški
pa razkoračil se drznež junaški.

Kvišku je vzdignil rep svoj,
glavo pripognil na boj.
Čaka z rogmi oborožen in čaka . . .
Zdaj in zdaj butne v stroj brzega vlaka!

„Hahaha! Oj, velikan!
Vaški ošabni titan!
Z mano, kaj, z mano se hočeš boriti?!
Kaj pač se blede ti v buči zabiti!

„Kaj ti pomaga pogum!
Plitev, o bik, je tvoj um!
Misliš, da vsakikrat zmaga smelejši?
Prvi na svetu je, kdor je močnejši!“

Reče mu parostroj to —
in že z vso grozno močjo
trešči v nasprotnika . . . Bik leži mrtev,
ves razmesarjen, bahavosti žrtev.

Petelina.

Hej, na zaplankanem dvorišču,
na našem starem tam gnojišču
stojita petelina dva,
prelepo pisana oba.
Stojita in črtita se,
vojskujeta, borita se.
Visoko poskakujeta
in praskata z ostrogami —
res, to ni šala, bóga mi!
pa pikata se, kljujeta,
grdo se merita z očmi!
Ostoge brusita srdita
razjarjena in bojevita.
Z grebenov kaplje jima kri.

Ob plotu pa stoji mladina
pa gleda, gleda petelina
in smeje se in se hahlja,

kako borita se ta dva!
In ploska jima in ju ščuje.
In boj divja čimdalje huje . . .
Kaj menita se za gledalce.
grajalce in občudovalce!
Zamišljena sta le v dvoboj
zdaj petelina ljuti svoj.
Nič več ne vidita ljudij,
ki gledajo od vseh stranij.
Oči zasleplja jima strast —
in glavna stvar je zmaga, čast!

A tam pri plotu, tam pri plotu
stoji mož z nožem v rokah v kotu
in gleda petelinji boj.
Nož kuhinjski že brusi svoj.
Kako se mu na solncu bliska,
ki v desni ga brezsrdnik stiska!
In ž njim zakolje petelina!
To danes mastna bo kolina,
ki pojde vsej družini v slast.
Za kuharja velika čast!
Na gostovanju v lepi skledi
ležala bosta pri obedi
dva petelina bojevita
zdaj mrtva in z mastjo polita,

pečena in nakičena
in vsa olepotičena . . .
To bo velike zmage dan.
Tako bo njiju boj končan!

Orel in petelin.

Priplaval orel je čez gore
s perutmi smelimi. Kako
ponosno, veličastno ziblje
nad tiho, skromno se vasjo!

In plava orel v visočini
pa gleda z bistrimi očmi
in vidi, kaj globoko doli
pod njim na zemlji se godi.

Petelin hodi po dvorišču,
domišljav gizdalin, nadut,
ošabno tam nogé prestavlja
z ostrogami sred svojih put.

Pokoncu nosi drobno glavo,
ki diči jo rudeč greben,
pa zadovoljen kikirika,
da jek leti od hlevjih sten.

A orel ziblje se v višavi
in plava preko vaških streh
in gleda pevca petelina,
ki sili ga na glasen smeh.

Pa reče orel petelinu:
„O, blagor ti, moj kum kokot!
Ves svet tvoj tisto je dvorišče,
ki ga obkroža stari plot.

„Med plotom tem, na tem dvorišču
zagledal bil si luč sveta;
med plotom tem, na tem gnojišču
življenje tvoje se nehá!

„Črez plot domači ne uhaja
ponižna misel ti nikdar;
in kar tam zunaj se dogaja,
kaj tebi petelinu mar!

„Svet moj pa, glej, je neizmeren,
neskončen, velik je brez mej!
Letim črez gore in doline,
letim naprej, naprej, naprej!

„In koder sije solnce božje,
to moj je krasni, pestri svet...
In jaz motrim ga z visočine...
O, kak pogled, o, kak razgled!

„Svobodno duh moj tod se kreče,
svobodno misel moja tod;
svobodno tod je srce moje,
noben me ne zapira plot!

„A ti le šetaj po dvorišču,
njegov ponosni gospodar!
Le kikirikaj na gnojišču —
kaj svet ti onkraj plota mar!“

Kazbék in Elbrús.

Kazbék.

Noč, jasna noč . . . Nebo razpenja sinje
posuto z zvezdami se nad menoj
in z večne, veličastne te pustinje
žarí mi mesec blede nad glavój . . .
Kak snežni, beli plašč se moj leskeče,
kako po njem iskri se vse, trepeče,
ko bi pri demantu bil demant vtkan!
Nad ves Kavkaz vzdigujem svojo glavo
ponosno kakor ti, Elbrús, v višavo —
pa kaj pomaga, če sem velikan!
Osamljen! O, ledena ta samota
in kroginkrog le mrtva ta tihota!
Sam, sam . . . Globoko pod menoj
šumi življenje in se bije boj
po gričih, po zelenih tam dolinah,
po poljih in po sočnatih ravninah . . .
Po lokah in livadah tam cvetó
cvetlice pisane, tam dol rastó
gozdovi temni z vitkimi vršiči,

ki zibljejo po njih se pevci ptiči;
in po brlogih skriva se živad,
pred lovci drznimi beži divjad.
Globoko pod menoj valijo reke
se proti morju že neštete veke;
potoki skačejo tam preko skal
z gorâ živahni, bistri ko kristal.
Hej, in po njivah plodnih — kak to kras je! —
zori na solncu zlato žitno klasje!
Tam pod menoj prebivajo ljudje,
tam doli radost vsa in vse gorjé . . .
Življenje pod menoj kipi, življenje;
človeškega srca tam hrepenenje,
up in obup tam doli je doma
pa večni boj človeškega duha . . .
Kazbék visoki sam je noč in dan —
pa naj sem srečen, če sem velikan!

Elbrús.

Kaj tožiš, ti Kazbék, moj sosed, tam?
V višavah svojih, praviš, da si sam?
Ej, ljubi brat, osamljeni Kazbék,
glej, saj vkovan tu v večni led in sneg
jaz tudi dvigam se v nebá višine
nad vse kavkaške gore in planine!
Mrtvaški mir povsod, tihoto, mraz,
samoto večno čutim tudi jaz!

O, tudi v moje eterske višave
življenje ne odmeva iz nižave;
strast, vroča kri je tudi pod menoj,
globoko tam kipi življenja boj . . .
Oj, nad menoj pri zvezdi zvezda sije
in blede luč na plešo mojo lije.
In tudi mene zlati solnčni žar
poljubi prvega — pa kaj mi mar!
Sam, večno sam . . . Usoda to je znana,
ki vsakega zadene velikana . . .
Usoda to je vseh visokih glav,
ki ti popenjajo se iz nižav.
Čim više glavo smelo dvigaš v večnost,
tem niže tam ostaja vsa poprečnost,
tem manj enakih tebi je vrhov,
tem manj podobnih tebi je duhov . . .
Čimbolj, Kazbék, se solncu približuješ,
tembolj se temni zemlji oddaljuješ.
Čim višji si na svetu velikaš,
tem manj drugóv, tovarišev imaš,
tem manj prijateljev imaš seveda.
Kar pod teboj je, te z zavistjo gleda,
pa mora le občudovati te,
te čislati in se še bati te . . .
Če sva osamljena, pa sva si brata:
Aristokrata sva, aristokrata!

Žarek in misel.

Kuhai II, št. 503

Letel žarek sedem je svetlobnih let,
letel je skoz neizmerni svet.

Skozi eter mimo zvezd naprej, naprej
po prostoru švigal je brez mej.

Kdo izmeri to njegovo dolgo pot,
ki jo žarek je pretekel tod?

In čez sedem je svetlobnih dolgih let
prišel žarek na oddaljen svet.

Pa priletel je na zvezdo tujo tam
pa je rekel: „Prvi tu sem sam!

„Kdo tak daleč pride semkaj kakor jaz?“ ...
„„Jaz!““ odgovori neznan mu glas.

„Kdo si, kdo si, ki dospel si pred menoj?
Čiji let hitrejši je ko moj?“

„Jaz, človeška misel sama, prehitim
tudi tebe in se ne bojim

„tekmovati vselej, s komerkoli češ!
Najhitrejša jaz sem, jaz, da veš!“

Karnevalska parabola.

Šumi, razsaja karneval.
Kaj maškor prišlo je na bal!
Hej, godci godejo poskočno
mazurko za zabavo nočno!
Z veseljem je nasičen zrak.
Lestenci svetli po dvorani
žarijo kakor razuzdani.
Nocoj je dobre volje vsak . . .

A tam v samotnem, tihem kotu
pristopi „domino“ k „pierrotu“:
„No, kaj pa si, moj kum pierrot,
v ta mrtvi kot se skrili tako?
Ko na otoku tu se kujaš!
In okrog tebe val na val
peneči pljuska karneval!
In ti nocoj vse to zamujaš?!
Mar jesiha si se napil
namesto sekta? Pokoril

pozneje bodeš se še dosti
lahko v velikem, svetem postil!
Nocoj tu vendar greh se dela!
Potem naj pride dan pepela! . . .
Tako si lep! Tvoj nos rudeči
v obrazu belem mi povšeči
je res! Tvoj šiljasti škrljak
in pa ohlapne tvoje hlače —
kako naj rečem ti drugače? —
najlepši pustni si junak!“

Iz sanj predrami se pierrot
in razkorači se, obe
zatakne v žepe si roké
pa reče dominu: „Kako?
Ti vidiš tukaj pred seboj
navaden karneval nocoj?!
Le karneval? . . . Ti pustni tič,
mar višjega ne vidiš nič?
Jaz vidim več! Jaz vidim svet!
Zares prezanimiv pogled!
Svet sam je takšen karneval,
le maškorada je življenje . . .
Pa glej to gnečo, to vrvenje,
različnih maškor bujni bal!
Študiraj te ljudi! Poznaš
katerega po pravem lici?

In veš li, kakšen je v resnici?
Ni vsak obraz očitna laž?
In misliš, le na karnevalu,
na pisanem predpustnem balu
da so okrinkani ljudje?
Moj domino! V življenju tudi —
nikar se preveč mi ne čudi! —
vsak nosi krinko, to seve,
da skriva mu obraz vsakdanji
in pa njegov značaj notranji,
njegove prave misli, da,
ki čuva jih na dnu srca...
Tako je domino! Zato
ušel sem na oazo to.
Stojim, sam norec, rajši v kotu
in norcem drugim ne na potu
pa ti primerjam maškor bal,
nocojšnji pustni karneval
z življenjem samim in modrujem
in smejem se, filozofujem...

Parabola o čašici vina.

Pred hišo svojo pod senčno lipo
sedi, hladi se poet Chajjâm.
Zapada solnce za sinje gôre.
Kdo zdaj se bliža po cesti tam?

Popotnik prišel je mimo prašen,
Chajjâmov znanec iz mladih let,
trgovec Mirza. Pod staro lipo
povabi k sebi ga brž poet.

Pa sede Mirza na klop utrujen,
z obličja briše si vroči znoj;
o žeji toži, ki izsušila
na poti vse mu je grlo — joj!

Chajjâm pa stopi k vodnjaku z vrčem
velikim pa mu prinese sam
studenca Mirzi, ki pije, pije
hladilno vlago ves srečen tam.

Izpraznil Mirza je vrč globoki
In žejo hudo si pogasil.

Kramljá s poetom, pripoveduje,
kod vse po svetu se je potil.

Chajjâm prinese sedaj kozarec,
pijače nove natoči vanj;
in Mirza srka počasi šerbet
in zahvaljuje vesel se zanj.

Chajjâm prinese še vina gostu,
starine sladke zdaj iz kleti,
pa v kakšni drobni kristalni čaši!
Naprstek ženski nič manjši ni.

Zasmeje Mirza se čaši drobni,
nastavi k ustom jo in do dna
izprazni hitro jo vso na dušek,
Chajjâmu smeje se: ha, ha, ha!

Pa reče Mirza: „Kaj to pomeni?
Vrč vode velik si dal najprej,
pa šerbeta za njim kozarec,
naprstek vina sedaj . . . Povej!“

„Tako življenje uči vsakdanje,
tako izkusil sem vsaj ga jaz:
Najslajši vžitek, moj ljubi Mirza,
veš, traja vselej najkrajši čas!““

Spinoza in bruslač demantov.

Tisti dan pa se sprehajal
modrijan in krivoverec,
Jud Spinoza sivoglavi,
v mraku je po Amsterdamu.
Ves zaviti v svoj stari kaftan
in s častito dolgo brado
šeta gor in dol počasi.
Mimo njega teka ljudstva
pisanega reka šumna,
ali starca filozofa
ulica ne moti pestra.
Duh njegov je daleč, daleč!
Po veseljstvu leta večnem
in njegove težke misli
potopile so v problemov
se prepade mu globoke...

Kar obstane, kakor bil bi
mahoma iz sanj se vzbudil.

Tik pred oknom razsvetljenim
se ustavil je Spinoza
in zagledal se je v delo,
ki vršilo se pred njim je
v sobi tesni. Demant brusil
delavec je tam pri oknu.
Dolgo gleda ga Spinoza,
kak vrti se mu med prsti
brus z demantnim peskom urni
in kako ž njim brusi kamen
dragoceni, plemeniti.
Dolgo gleda tak brusača.
Pride mimo ribič Aron
pa mu reče: „Kaj premišljaš,
slavni mojster naš, Spinoza?“

In Spinoza mu pokaže
delavca, ki brusi demant:
„Glej, prijatelj, tukaj brusi
mož najtrši dragi kamen!
Ali kakšen brus je tisti,
ki obrusi nam človeka?
Saj priznavaš vendar, Aron,
da je živi človek dražji
nego tak-le mrtev kamen!...
Z demantom se brusi demant —
človek brusi se s človekom!

Svet, človeška družba — to je
brus veliki tisti ostri,
trdi brus, ki neprestano
se vrti pa brusi, lika
tisočletja že nešteta
člane svoje. To napredka
je uganka tajnovita.
Glej, jaz brusim tebe, Aron,
ti pa mene in tak dalje
brez prestanka in brez konca . . .
Diamant in brus obenem
človek torej je vsakteri.
A če prašaš me, zakaj se
to godi na svetu, moram
reči ti, da ni mi znano.
Zakon tak je pač prirodni
in vsemira volja večna!“

Sreča.

Solnce sije na Stambul ponosni,
solnce sije jutrnno po ljudstvu,
ki se žuri pisano po mostu
Galatskem za kruhom gor in doli.
Solnce sije tudi Rizi v usta,
ki se zleknil je po trgu prašnem
len, razcapan, neumit in lačen.
Gleda Riza mladi, kak valijo
mimo njega pešci se po cesti,
gleda, puši tenko cigareto.
Pa približa se mu znanec Mehmed:
„He, prijatelj! Kaj si tu si póstlal
navsezgodaj?! Solnčen dan je, Riza!
Vstani, pojdi z mano iskat sreče!“

„„Sreče?! Tukaj je počakam rajši!
Morebiti najdem v prahu piaster;
morebiti kdo kaj podarí mi;
morebiti pa odkod prikaže

sreča sama se mi iznenada!
Ako pak ti, Mehmed, najdeš srečo —
Allah s tabo! — pridi mi povedat!““

V usta solnce je sijalo Rizi,
Mehmedu pa v hrbet, ko je tekal
in potil se ves dan po Stambulu.
In ko zadnji lesketali žarki
po visokih so se minaretih,
in ko večer padal je na mesto,
pride mimo Rize, ki še zmerom
je lenaril tam na trgu prašnem,
znanec Mehmed, truden ves in spehan:
„No, kako je, Riza, ali našel
srečo si na trdem tem ležišču?“

„„Slaba kaže, Mehmed, slaba kaže!
Allah noče mi poslati sreče.
Ves dan čakal tu zaman sem nanjo!““

„Veš li, Riza dragi, kaj je sreča?
Sreča — to ti zver je brzonoga,
plaha, ki ne pride k tebi sama,
nego treba ti jo je loviti!
Sreča — to pogum je, to je vztrajnost;
sreča — roke delavne so, krepke,
žuljave, ki ne bojé se dela.

Sreča, to so vroče potne srage,
ki tekó ti po obličju zdravem . . .
Sreča, sreča, ljubi bratec Riza,
to možgani v glavi so napeti,
to skrbi so za svoj kruh vsakdanji,
to skrbi so mučne za življenje.
Sreča — to je borba neprestana,
sreča, to za trud je tvoj plačilo!
Delal sem, ves ljubi dan sem delal
in prenašal sem tovore težke,
da šibila že so se mi pleča —
zdaj imam vse žepe polne piastrov!
Ulovil sem srečo brzonogo!
Pojdi je še ti loviti po mestu!“

Slikarja.

Napela platni svoji sta na bregu morja
in vzela v roke sta paleti... Jasen dan...
Stojita in zamaknjeva strmita prek obzorja.
Pred njima se leskeče sinja, tiha plan.

Žareče solnce se pogreza v globočino
brezdanjo morsko hladno z modrega nebá...
S tekočim zlatom je polilo vso gladino.
In tam ponosna ladja v daljni svet jadrá...

In prvi slika, slika... Čopič tajnoviti
posnema z barvami na platnu božji čar;
prizor prenaša pokrajinski čudoviti,
in ves zamišljen v delo svoje je slikar.

Umetnik prvi slika, dokler ne doslika.
Odlóži čopič pa motri svoj umotvor vesel.
A drugi barv se na paleti niti ne dotika.
Sedi in gleda... Delati ni niti še začel.

„Zaman, zaman je!“ vzdihne, vrže čopič suhi od sebe in paleta pisano zaluči v stran...

„Prijatelj, kaj smo mi umetniki? Lenuhi! Vse naše delo brezuspešno je! Zaman!

„Pred nami, okrog nas se širi večnokrasni, neskončni, umetniški, glej, original!

In mi smo smešne opice iz stare basni, ki hočemo na platnu tá posneti ideal!

„Kaj? S temi barvami, ki zmešal na paleti si sam jih, hočeš zdaj domišljav in nadut ta večni, nedosežni umotvor posneti?!

Vse delo opičje! Otročji ves je trud!

„Priroda sama je umetnica edina,

najvišja, nedosežna nam na vekomaj!

V njej vse umetnosti višina in globina,

in v njej lepote vsake začetek je in kraj!

„Ne bodem umotvorov njenih več posnemal!

Le občudóval bodem skromen jih brez mej,

užival jih hvaležen in si ž njimi vnemal

srce in dušo. To bo geslo mi poslej!“

Ilirija

Napoleon.

Jaz sem Napoleon, mlad in pogumen južan!
Moj se približal veliki je dan!
Kri mi po žilah gorí, plamení.
K zvezdam in k solncu moj duh hrepeni.
Korsika meni pretesna je. Hej,
sivec moj iskri, naprej!
Skóčiva v Francijo lepo! Tam komaj že čaka
čila armada junaka.

K meni, vojaki! Naprej! Za menoj!
Jaz vas povedem na boj
vroči, krvavi!
Bratje Francozi, k nesmrtni povedem vas slavi!

Jaz sem Napoleon! In na najvišji višini
hočem sam stati med vami v očini!
Dajte na glavo mi krono cesarsko!
Dajte v desnico mi žezlo vladarsko!

• Vaš sem zdaj car,
vaš gospodar!
Više, še više me dviga moj smeli polet.
Ves, ves si hočem podjarmiti svet!

Jeden je bog!
Jeden sam cesar naj vlada ves zemeljski krog!
Jaz sem ta cesar! Vojaki! Mi mej ne poznamo,
z meči, topovi čez gore, doline vihramo.
Kralji, cesarji, odlóžite krone!
Stare perele poderem vam trone!
Jaz sem na zemlji najvišji gospod!
Vi mi zastavljate pot?!
Meni?! ... Slabotneži! ... Kakor povodenj jezove
moja armada podira trdnjavske zidove,
ruši gradove in mesta, vasi ...
Slišite grom? To grom topov mojih grmi!
Hrabri vojaki, borite za mojo se čast!
Padajte mrtvi za mojo svetovno oblast!

Dalje in dalje armada drevi
preko mrličev in preko potokov krvi ...
Kaj mi to mar!
Jaz sem Napoleon, jaz sem vladar!
Jeden je cesar in jeden je bog!
Najin bo skoro ves zemeljski krog ...

Sanje mladosti visoke, prekrasne,
ali že res udejujete se?

V žive podobe, čedaljebolj jasne
uresničujete se!

Bližam se svojemu cilju, oko me ne moti,
bližam se, ah, po triumfovski poti!

K zvezdam in k solncu nebeškemu gor!

Slava in moč je moj cilj in moj vzor!

Narodi, v prah pred menoj!

K zvezdam in k solncu!...

„Napoleon, stoj!

Stoj! Zmagovit

slave si svoje dosegel zenit!

Stopi z višin,

smrtnik nesrečni! Zakrivil si velik zločin:

Bil si presmel

in previsoko si se nad človeštvo popel!

Svet se nad drznežem takim maščuje

in ga kaznuje...

Jaz sem Usoda, močnejša ko ti!

Dosti je! Zdaj si počij!

Naj se pomiri ti burno srcé!

Više polet tvoj ne gre!

Više ne gre, Bonaparte, nič več!

Vtakni v nožnico krvavi svoj meč!

Smiliš se mi! Ah, utrudil te dolgi je boj...

Naj te k pokoju povedem s seboj,
bledi junak Korsičan!
Vidiš, pred nama leži ocean!
Vidiš ga otok samotni na morju
tam-le na sinjem obzorju —
Sveto Heleno?
Tiho naročje zdaj sprejme te njeno.“

Pesem starega Ljubljanačana

iz leta 1809. dne 21. maja.

Francozi so vdrl v Ljubljano! Hoho!
Francozi, Francozi!
General Macdonald je že tu! Za sebo
topove po ulicah vozi!

Francozi, Francozi!... No, to je lep maj!
Sovražnik v Ljubljani!
Bataljoni marširajo... Kaj bo sedaj?
Se nič ne bojite, meščani?

Trobente in bobni pojo in pojo...
Kako to odmeva!
To je muzika čudna za naše uho...
Kdo ve, kakšno pesem prepeva!

Vsa okna po vrsti odpirajo se...
Vse gleda na cesto...
In Francozi ponosno ozirajo se
na novo podjarmljeno mesto...

Iz okna se smeje meščan Završan:

„Nas torej je tudi
že pobasal v globoki svoj žep Korsičan!
Napočili dnevi so hudi!

„Francozi, Francozi smo Kranjci poslej!
Ha, kaj sem doživel!
Bonaparte naš kralj in naš cesar! Ej, ej!
Zdaj čutim, da res sem osivel!“

Pri drugem tam oknu preklinja Gorjup:

„Hudir! Kontribucij
natovorijo nam ti Francozi cel kup!
Za nas bo to čas persekucij!

„Še plénili bodo in kradli tod! Ah,
jemali po sili!
In pa žive odirali nas, da bo strah!
Sosedje! Bog nas se usmili!“

Pri tretjem pa oknu Jerinka svari
in kara dekleta:

„Oh, ne glejte mi, hčerke, teh mladih ljudij!
Mar ženska krepost jim je sveta?!

„Francozov se čuvajte! Zijejo v vas
tako poželjivo!...

Sam peklenšček hudobni privlekel med nas
vojaštvo je to zapeljivo!

„Le proč, proč od oken! Ne glejte nikar
pohotnih zijakov!

Iz očij jim gori razuzdanosti žar...

Ne glejte francoskih vojakov!

„Oh, skrijte, dekleta, se skrijte!... Tako!

Le mimo nesreča!...“

Zaloputnila okna jim s hitro rokó

je mamka previdna, boječa.

Pismo.

(1809.)

Noč je jasna, noč poletna.
Vse je tiho po Razdrtem.
Tu pa tam kak pes zalaja.
Tu pa tam kak fant zauka,
ko k dekletu gre po vasi
in poziva razposájen
vse sosede na korajžo.
In po sečah poje slavec
nežno pesem o ljubezni.
Vse je tiho po Razdrtem.
Spat odšli so že vaščani.
Kar zatrobi rog vojaški!
Kdo je? Ali so Francozi?
Avstrijani? Gromska strela!

Iznenada primarširal
s polkom svojim grof je Orsič.
Hodi gor in dol po vasi,

suče svoje dolge brke
pa pozove k sebi v tabor
na pomenek si župana.

In župan s klobukom v rokah
že stoji pred generalom.
„Vi župan ste vaški, Kavčič?“
„„Na uslugo vašo! Jaz sem!““
„No, povejte mi odkrito,
ali prišlo kaj Francozov
na Razdrto je že letos?
Slišali ste kaj od drugih,
če se skriva kod sovražnik?“

Nasmehlja se zviti Kavčič,
nasmehlja se, v žep poseže
pa potegne izpod suknje
pismo belo, pismo tenko,
izroči ga generalu:
„To-le pismo dal mi včeraj
je francoski stotnik, da ga
pošljem v Trst in tam oddá se
naj Francozom! Pa ga nisem
poslal dalje. Rajši dam ga
vam! Nemara vam pomore
ta papir do kake zmage!“

In grof Orsič čita pismo,
čita naglo ga, razburjen.
Suče svoje črne brke
in oči se mu iskrijo
pri leščerbi pod šotorom...
„Milijon hudičev črnih
in kosmatih in repatih!
Kaj? Tu blizu je sovražnik?!
Res? V Vipavi so Francozi!“

„„Da, v Vipavi taborijo!
Blizu nas so, grof presvetli!
Še nocoj jih polovite
brez težave kakor zajce,
postrelite jih vse skupaj.
Slišim, da ste dober lovec!““

„Ljubi Kavčič! Pravzaprav ste
figamož in brez značaja,
ker ste dali mi to pismo,
ki adrese nima moje,
in izdali ste Francoza,
ki zaupal vam je tajnost!
Toda jaz sem avstrijski
častnik in ker mi koristi,
kar izvedel sem iz pisma,
moram biti vam hvaležen.

Patriot ste! Slava, čast vam!
In obetam vam, svetinja
zlata bo se lesketala
vam na prsih vaših hrabrih!“

In še tisto noč marširal
grof je Orsič na Vipavo.
In še tisto noč napadel
iznenada je Francoze
in obkolil tabor speči
in premagal jih, potolkel.
Bila bitev je krvava.
Trepetala je Vipava.

Pritožba meščana Nadloge.

(Januarja 1810.)

Gospod župan! Najprej ponizno
poljubljam v duhu Vam rokó
jaz someščan Nadloga Jurij,
in zdaj prijemam za pero.

Ker vsem Ljubljčanom izdali
Svoj spoštovani ste razglas,
da naj o stroških za Francoze
čimprej vsak pošlje Vam izkaz:

sestavil sem račun natančen
o vsem, kar mi povžili so
francoski grenadirji v hiši
in koliko popili so . . .

Nadloga pišem se, nadloga
je prišla lani čez moj prag,
gospod župan! Preteklo leto
Vam bil sem pravi siromak!

Francozi so gospodovali,
počenjal vsak je, kar je htel,
a jaz, meščan, posestnik hišni,
se še geniti nisem smel! ...

Dva tisoč frankov samo znaša
račun krščanski, skromni moj.
Pregledal danes sem ga vestno,
podpisal s svojo ga rokój ...

Ta betev je, seve, za hrano
in za postrežbo, za kvartir ...
Pa kaj še vsega potrebuje
francoski tak-le grenadir!

Francozi in pa — mlade dekle
pod eno streho dan in noč ...
Če slama je preblizu ognja,
ne vname li se kar gredoč?

„Musjé, musjé je kriv!“ po vrsti
zdaj dekle jadikujejo
in tožijo mi smolo svojo
in tarnajo, vzdihujejo ...

Gospod župan, pa mi svetujte,
kako naj zaračunim tó? ...
Težko poslušam babje tožbe,
boli od njih me že uho.

Kako je kmet Francoza zibal.

(Narodna pravljica.)

Sam sedi za mizo kmet Kalan
pa kadi iz pipe. Popoldan

je nedeljski in mladina vsa
mu v Ljubljano plesat je ušla.

Starec sam sedi, kadi, strmi
v dim, ki se po hiši mu vali...

„Oče, dober dan!“ ... Hoho, hudir!
Prišel je francoski grenadir.

Gleda ga začuden kmet Kalan,
ko stoji pred njim vojak pijan.

„Kaj bi rad?“ ga vpraša kmet z očmi...
Grenadir ozira se, molči...

Glej ga, glej ga! Sredi hiše vznak
leže v prazno zibel mu vojak!...

„Ziblji me!“ ukaže mladi hrust.
Starčku pade pipica iz ust.

„Ziblji me! Če ne, na oni svet
te požene ta-le bajonet!“

Hoče-noče moral je Kalan
zibati Francoza tisti dan.

Zibal je, tabak kadil in pel
takšno pesem starček si vesel:

„Ajaj, ajaj, sladki moj Francoz!
Ajaj, ker ti sam pač nisem kos!“

„Vsaka reč trpi le kratek čas.
Skoro se povrne mladež v vas.“

Ziblje in prepeva kmet Kalan.
V zibeli Francoz zaspi pijan . . .

„Ajaj, ajaj!“ . . . Pada tihi mrak.
Spava v zibeli, smrči vojak.

Fantje vriskajo domov skoz vas . . .
„Vsaka reč trpi le kratek čas . . .“

In pokliče jih Kalan: „Hehe!
V zibeli zaspal mi je musjé!“

„Jaz ne maram zibati ga več!“
Tiho vzeli so mu britki meč.

S palicami ga vzbudili so
in pošteno ga nabili so

pa ga s hrupom gnali so skozi vas...
Vsaka reč trpi le kratek čas.

Zakladi blejske Matere božje.

(1813.)

Kaj pisal Blejcem že monsieur je Bella,
kaj pisal bogokletnega te dni?
Ukaz njegov zadel jih je ko strela.
Od srda ženske škripljejo z zobmi.

„Marija vaša“ — se Francoz norčuje —
„ima srebrá na kupe in zlatá!
Pokaj? Bogastva mari potrebuje,
ki vam rodila Jezusa, bogá!

„Izdražba naj se ves zaklad Marije
otoške vaše rajši za denar!
Monštrance, kelihi in druge ropotije
nebeški materi pač niso mar!

„In šol sezidamo vam za skupiček
pa cest zgradimo belih vam zato,
pa bolnic damo vam! To bo dobiček!
Zaklad Marijin mrtvo je blago!“

In prosil milosti je za Marijo
Francoze nejeverne sam župan,
naj nad otokom se ne pregrešijo —
pa prosil je župan Novak zaman!

In prišli so Francozi, da zaklade
Marijine odnesejo s seboj...
Na Bledu pa device stare, mlade
že zbirajo se na upor in boj.

Iz jezera smaragdnega vzdiguje
Marijin otok v sinje se nebo.
In solnce križ na cerkvi pozlačuje.
In ženske na obali tam pojo.

Pojo pobožne pesmi gromovite
Mariji svoji jezerski na čast,
pojo na kljub Francozom bojevite,
saj prišle branit so Mariji last.

Francozi gledajo... „No, lepa hvala!
To pravi babji punt je! Hahaha!
In na otoku, čujte — to ni šala! —
tam Blejci bijejo že plat zvoná!“

In hočejo na otok se peljati,
Francozi hočejo stopiti v čoln,
pa nihče noče ladje jim veslati.
Žensk mrgoli pristan, breg jih je poln!

In Urška Burja drzno se postavi
pred davkarje, uprè si v bok rokè:
„Ne damo vam zakladov!“ — dekle pravi —
„Ne pojdete na otok ne, musjé!

„Kaj treba šol, cest, bolnic! Saj bolnike
ozdraviti Marija sama zna!
Imamo v sili še druge svetnike,
ki radi prosijo za nas Bogá!

„Pokaj bi ceste nam? Na božje poti
po stezah romamo iz kraja v kraj
črez hribe peš! Hrum cestni nas le moti
v molitvah in ovira vhod nam v raj!

„In šol — ni treba nam jih nič imeti!
Marija je najvišja učenost!
Marija blejska nas uči živeti,
Marija nam najgloblja je modrost!...“

„„Gospodje!““ — komisiji reče Bella —
„„Dovolj je! Rajši pojdimo domov!
Res, pametni ste Blejci! Gromska strela!
Jaz nočem po zaklade na ostrov!

„„Mariji naj ostanejo zakladi!
Naj obdrži srebro si in zlato!
Umaknemo takoj se z Bleda radi.
Vaš narod rojen je le za — nebo!

„Živite za nebeško domovino,
saj zemlje lepe svoje vas je sram!
Pokaj učit smo prišli vas v tujino!?
Mar bili bi doma ostali tam!“

La Rosière.

(15. avgusta 1813.)

„... la capitale des Provinces Illyriennes ose exprimer les sentiments... à la personne de la majesté l'Empereur et Roi, notre gracieux Souverain, à l'occasion de la fête de Napoléon pour le 15. août. . . .

„... le maire exécutera dans la salle de l'hôtel de la ville la dotation des deux filles d'une moralité distinguée et d'un amour unique pour leurs parents... sous le nome „la Rosière“... .

Provinces Illyriennes.

Intendance de la Carniole.

Mairie de Laybach.

Le 11. août. 1813.

Kdo ve, kak dolgo že čepi ko koklja
pritlična stara hiša na pobrežju
Poljanskem in ozira se zaspano
v Ljubljano, ki leno teče mimo;
saj nič se ne mudi ji proti Savi.

Na oknu cvete v lončku rožmarin
zeleni in dišeči celo leto.

In kjer je rožmarin, tam vselej rado
stanuje v hiši kako mlado dekle.

Kdo naj zaliva rože, kajpada,
če ne dekleta, sestre njihove!
In res poseda tam za rožmarinom
pri oknu dan na dan in šiva Anka,
da prsti drobni jo bolijo že.
Pa kaj se hoče! V kotu za pečjo
ji pokašljuje bolna mati njena.
Seveda, dokler je še živel oče,
godilo se je boljše vsej družini.
Zidar je dober bil Cerovšek Gašpar
in prenektero hišo je sezidal
v Ljubljani. A pred dvema letoma
je padel z odra siromak in zlomil
si tilnik. Anka mora delati odslej
za sebe in za bolno mater svojo.
In večkrat, kadar bije že polnoč
v zvoniku ura, sveti se še okno
na tisti mali hiši na pobrežju.
In znanec, ki gre mimo, misli si:
Nocoj pa zopet dolgo šiva Anka!
Predmestje vse pozna jo in jo čisla.
Pod zvonom ni šentpeterskim nikjer
dekleta lepšega, ljubkejšega.
Ej, komu ne ogrela bi srcá,

če ga pogleda Anka lepa kdaj
z očmi vijoličastimi? Katero
ljubljsko dekle bolj skrbi za mater
ko ona? . . . Res, prijazna je z vsakomer,
pa bližati se sme ji samo jeden —
njen ženin Rojko, pošten rokodelec . . .

In Anka šiva dan na dan pri oknu,
kjer zelení dišeči rožmarin.
Le danes nič ne šiva. Padel mrak
avgustov je soparni nad Ljubljano.
Srp mesečev visi na sinjem nebu
in zlate zvezde svetijo z višine.

Glej, okno z rožmarinom še bedi,
v Ljubljanici se še zrcali tam!
Iz sobe pa se čuje — kdo bi mislil? —
vesel pogovor, smeh celo in petje!
Poglejmo noter naskrivaj! Za mizo
sedi kraj matere šivilja Anka
in par prijateljic, soséd je prišlo
k njej v vas. In tudi Rojko, ženin njen,
obiskal jo nocoj je prav slovesno . . .
Kaj to pomeni? Čaše, polne vina
se smejejo na snežnobelem prtju.
Z obličij vsem odseva tiha radost.
Sedi v obleki pražnji Anka tam.

Tako ni bila krasna še kot danes.
Kako žarijo ji oči od sreče!
In zdaj poljubi bolno mater svojo
pa pravi: „Naj povem Vam torej res,
kako je bilo? . . . Ti moj ljubi bog!
Kako nenadoma je prišlo to!
Francozi vendar dobri so ljudje;
prav nič ni bilo treba se jih bati! . . .
No, torej danes po veliki maši
sva šli z družico iz šentjakopske
župnije, Lenko Azolinovo,
na rotovž, kamor bil povabil naju
je sam župan. Nešteta množica
ljudij je naju sprémljala iz cerkve
šmiklavške. In pozdravljali so naju
in klicali navdušeni so nama
slovensko in francosko: „Živeli,
devici rožni! Vive Napoléon!“

Pa stali sva v dvorani tam slavnostni
na magistratu. Vse v dišečem cvetju
in vse v zelenju svežem ko na vrtu!
Še palme videla sem prvokrat.
Bog ve, odkod so bili jih dobili!
Po stenah viseli so prapori
francoski pisani, na sredi pa

med samim lovorjem je stala slika
cesarjeva, Napoleonova!

In čakali sva z Lenčko, čakali . . .

Kdo ve, kaj pride še na magistrat!

Tako je bilo naju sram, tako,

ko švigali uradniki so mimo

in pogledavali takisto naju!

In zdaj odpro se vrata — in župan

baron Codelli, vstopi v uniformi

s svetinjami na prsih zlatimi.

In ž njim je prišla vrsta oficirjev

francoskih, menda samih generalov.

Kako so s sabljami prižvenketali!

Kako so se ozirali oblastno

in dostojanstveno! Zavedajo

se pač, da zdaj so naši gospodarji!

Pa stopi k nama maire Codelli sam

in seže nama deklicama v roke

pa reče glasno, da odmevalo

po vsej dvorani je ozaljšani:

„Svečan napočil nam je danes praznik!

To rojstni god je našega cesarja

Napoleona, čigar žezlo vlada

Ilirijo zdaj tudi našo mlado.

Vsi klanjamo se danes v spoštovanju

velikemu cesarju. Vtisnimo

globoko si v spomin današnji dan
s posebnim praznikom! Dve deklici,
ki duši jima diči cvet kreposti,
ki staršem sta veselje in ponos,
mi hočemo obdarovati danes
v spodbudo živo vsem Ilirkam drugim! . . .“

Kar v tla sem gledala pri teh besedah
pohvalnih, ki jih je govoril maire . . .

Župan Codelli je nadaljeval:
„Devici rožni vidve sta dekleti!“ —
in vsi so se ozrli generali
na naju, dve predmestni punici! —
„in vajin praznik, to je rožni praznik!
Zatorej préjmita v spomin to doto
iz mojih rok! . . .“ In zdaj naštel župan
je vsaki izmed naju tristo frankov,
cekinov nama je naštel na dlan
francoskih svetlih, novih krasnih zlatov!
In poklonili sva se ginjeni
in s solznimi očmi gospodu maireu,
in poklonili sva se generalom
francoskim in uradnikom visokim.
In vsi zaklicali smo gromoglasno,
da tresel se je rotovž: „Vive la France!“
in „vive roi Napoléon! Vive, vive!“

In mati gledala je svojo hčer,
ki danes bila rožna je devica,
ko gledala svetnici bi v obraz...

Pa si nalila družba je kozarce
in trknila je z Anko. In zdravica
odmevala je v jasno, mehko noč:
„Poživi te nam Bog, „devica rožna!“
Napoleon naj dolgo nam živi!
Baron Codelli živel, naš župan!“

Pa vstane ženin in objame Anko
kar vpričo vseh, pa ona mu zažuga,
šaljivo mu s kazalcem zapreti:
„Kajpak, nocoj si prišel, ker si zvedel,
da doto sem dobila od Francozov!
Cekine ljubiš — jeli? — ne pa mene!“

Pa smeje se ji Rojko in ji reče:
„Kaj mari meni tvoja zlata dota!
Ti sama moje čisto si zlato!
Zato povedem jutri te s seboj
na magistrat k županu našemu,
da po francosko naju poroči
in zveže nama roke za življenje!“

In zopet zazveneli so kozarci
v pritlični stari hiši na pobořju
Poljanskem in do pozne so noči
slavili še „devico rožno“ v njej
in pa napivali Napoleonu ...

Obleganje ljubljanske trdnjave.

(Oktobra 1813.)

Umiče iz lepe Ilirije že se Francoz.
Avstrijci povsod ga preganjajo... Ni jim več kos.

Bledí pod Triglavom, bledí Korsičanova slava.
Obupno se samo še brani ljubljanska trdnjava.

Grmijo topovi sèm z Golovca, toda zaman!
Pogumno postavljajo v gradu Francozi se v bran.

Tri dni že po zraku Fölseisove švigajo krogle.
Trdnjave ilirske na hribu še niso premogle.

Tri dni že Ljubljančani tresejo se od strahu.
Saj krogle železne jim padajo preko gradú,

frčijo, podirajo strehe... Vse skriva se, bega...
Vse tarna in toži: „Kdaj konec bo pokanja tega?“

Fölseis pa le strelja in strelja v utrjeni grad...
„Če jaz ne premagam ga, no, premaga ga glad!“

Rotí general se, jezí in huduje se, kolne:
„Kaj vraga! Imajo vse kašte še živeža polne?!

Saj vendar okrog in okrog sem odrezal jim pot!
Kako naj Francozi pomagajo jim in odkod?!”

Oblega trdnjavo Fölseis in robato preklinja...
Pa kadar Ljubljano noč pozna že, črna zagrinja,

meščani posadki prinašajo živeža v grad;
na skrivnem navkreber iz kuhinjskih smukajo vrat.

Za košem koš poln se pomiče navzgor po strmini,
za jerbasmom jerbasm natlačen ti leze v temini.

Kako so si brž natovorili hrbte, haha!
In kruha in vina v trdnjavo neso in mesá.

Hvaležnosti solza Francozu v očesu se bliska,
ko vrlo desnico dobrotniku svojemu stiska.

Dekleta ljubljanska dobijo poljubov nebroj
od hrabrih braniteljev grajskih za živež, trud svoj.

Oh, to vam objemi so vroči, poljubi goreči
za tihim trdnjavskim zidovjem tam, v noči molčeči!

In v urah že poznih dekleta odhajajo spat,
nerade ostavljajo mlade Francoze in grad...

Dan peti izvoha Fölseis vso skrivnost... Pa razkači se mož, razkorači oblastno se in zarentači:

„Kdorkoli v grad živeža nesel poslej bi še kdaj, na mestu ko pes ustrelil tak uskok se mi naj!

„Potem naj pokaže se mrtva njegova mi glava!...“
In padla je zadnja ilirska — ljubljanska trdnjava.

S solzami zalile Ljubljančankam so se oči
in žalostne so se spominjale sladkih nočij...

Tahi na Štatenbergu

(1571—1579.)

Seno diši . . .

Pripeka solnce, žge gorkó.
Dekleta grabijo seno
pod gradom štatemberškim.

Kaj pisanih se kril vrti
ob polnih bokih jim frči
na solncu kresnem žarkem!

Dekleta kmečka urnih nog,
rudečih lic in gibkih rok
potijo se na tlaki.

Ni jim za šalo, ne za smeh.
Kdaj bo še vse seno v plastéh
na travniku velikem!

Veselih pesmij ne pojo,
saj tuja je kmetija to,
last Tahija, grajščaka.

Ni lahek to, ni majhen trud.
Kaj belih se svetlika rut
po glavah zlatolasih!

Seno suši se in diši.
In tu in tam že kup stoji
sená po polju zgrabljen.

Zasliši konja se peket!
Strah poloti se vseh deklet:
Grajščak leti na konju!

Ko strela mu leti konjič,
ž njim jaše valpet in berič.
Kam neki se mudi mu?

Pa kar črez travnik hop, hop, hop!
prijahal Tahí je v kolop
pred delavke naravnost!

Zahrska vranec, obstoji.
In Tahí gleda in motri
dekleta kmečka zdrava.

Pogled mu je pohoten, hud.
Ozirajo se izpod rut
tlačanke vanj boječe.

Pa suče brke, gleda tak,
premišlja sem in tja grajščak,
ozira se, izbira ...

„Hm, nič posebnega! Tam tá
pretolsta! Preveč je mesá!
Tam ona je presuha!

„Pač, pač! Tam tisto-le deklè!
To nekaj zame je! Hehe!
Kipeče prsi ... Vitka!

„Ti Zorkova, kar grablje proč!
Z menoj zdaj pojdeš in to noč
boš spavala pri meni!

„Gosposkolična, fletna reč!
Presneto si, deklè, mi všeč! ...
Kaj? Ti se obotavljaš?!

„Saj vse ti ne pomaga nič!
Na vranca vzdigni jo, berič!
Tako! ... Domov, v grajščino! ...“

Grajščak jo k sebi posadi,
ko jastreb v krempljih jo drži ...
In dekle joče, joče ...

In Tahi s hlapci jaha v grad,
s seboj vzel živi je zaklad,
hčer svojega tlačana!

Dekleta gledajo za njo,
potrte grabijo seno
in kolnejo trinoga.

Povodnji mož.

V Dravinji koplje se Alenka,
prelepa Jurkova rejenka.

Umiva nago si telo
pa se pogreza pod vodó.

Po bistri reki brede, plava
in tiho poje, požvižgava.

Pa pljuska, brizga z vodo vmes...
Kako prijetna kopel, res!

Alenka šali se in smeje.
In solnce sije, greje, greje...

In dekle vzkrikne... Kaj je to?
Na bregu moški mlad! Hoho!

„Ne boj, ne boj se, bela vila!
Kako lepo si se umila!

„Al veš, kdo sem? Povodnji mož!
In ti sedaj-le moja boš!“

Pa skoči v reko po Alenko
pa nese v grajski mlin mladenko.

Kaj mari mu dekletov klik
in solze in obupni krik!...

A drugi dan ob uri rani
stal Jurko v grajski je dvorani.

Pred Tahijem je jezen stal,
tako tlačan mu je dejal:

„Kje je, ki hčer mi je oskrnil,
da bi v obraz mu pasji pljunil!

„Zapeljal v mlinu mi je hčer!
Pokažite mi tisto zver!...“

„„Kaj, kmet, pred mano rogoviliš?
Da vtaknem v ječo te, me siliš?““

„Kje je zločinec — vaš pisar?
On zapeljivec je, slepar!“

„„Ej, Jurko, Jurko, ti se motiš!
Gorjé, če se pisarja lotiš!

„„Boš molčal, tepec kmečki, boš?
Saj to je bil — povodnji mož!

„„Če ne verjameš, pa pri priči
te v luknjo vtaknejo beriči!““

Lovrenc Kopriva.

V Makolah farni zvonovi slovesno pojo.
Velika nedelja . . . Ljudje od večernic gredo.

Po trgu dekleta za pázduhe vodijo fanti.
In v krčme s trobentami vabijo jih muzikanti.

Tu, tamkaj vesele odmevajo pesmi in ples.
Vstajenja je praznik in posta je konec! Pa res! . . .

„Hej, Gabriel Tahi se bliža z beriči!“ . . . Ko strela
iz jasnega ta je novica tržane zadela!

„V trg jaha na vrancu! Pa nekoga vleče s seboj!
Na konju privezan je človek! Kaj spet je to? Joj!“

Vrè ljudstvo na kup radovedno in hrupno se zbira.
Po jezdecih čudnih osuplo se v daljo ozira.

In sliši pretrgan se krik in kônj oster peket . . .
In srd polasti se gledalcev, nemir in trepet . . .

In bliže in bliže se trga že čuje kopito.
In nekdo na konju tam vpije, kriči strahovito.

In Tahi prijaha... In ljudstvo zastavi mu pot:
„Izpusti človeški svoj plen! Ti trinog, ne gospod!“

In Tahi se peni od jeze in ljudstvu kljubuje...
In v sedlu vrti se, preklinja robato in psuje...

Uplenjenec stoče... Poslednje zdaj nápne moči
kmet Lovrenc Kopriva — iz zádrge se oprosti

pa skoči mu s sedla polmrtev, beži med tržane...
„Ti zver, ti zver, Gabriel Tahi! Kak mučiš tlačane!

„Dohitel me je pa usekal me s sabljo grajščak,
krvavo me ranil, privezal na konja divjak!

„In kaj sem mu žalega storil? Ničesar nikoli!
Nemara na tlaki mu nisem napravil po volji!

„Ti zver, ti zver!...“ Lovrenc Kopriva vzdihuje,
kriči...

A Tahi beži že iz trga in s sabljo grozi...

„Smrt Tahiju, smrt, smrt!“ kričijo srditi tržani...
„Kopriva, maščujemo te! Vsi na tvoji smo strani!“

Slepi Jurkovič.

O, moje oči, moje slepe oči!
Ne vidim več solnca, ne vidim ljudij!
Glej, Anka, kako sem te ljubil!
Oči zarad tebe sem zgubil!

O, moje oči, moje mrtve oči!
O, ko bi pač slišala bila ti, hči,
kako sem govoril na gradu,
vse grehe očital tam gadu!

„Tvoj oče, Franc Tah, sem rekel, bil zver
je ko, Gabriel, ti! On zapeljal mi hčer,
oskrunil mi jo je po sili!
Al revica se ti kaj smili?

„Ko roža cvetela je moja deklè.
Kje videl si lepše in pridnejše, kje?
Zdaj s pankrtom vse jo prezira.
V sramoti mi vene in hira!

„Res nočes poplačati, Gabriel, zdaj,
kar oče bil tvoj zagrešil je nekdam?
Z denarjem vsaj bedo ublaži
dekletu! Trpela bo lažji!“

Usekal me z golo je sabljo grajščak,
po licu mi mahal je besni divjak;
oči mi iztaknil je zdrave.
Ušel sem mu glave krvave...

O, moje oči, moje mrtve oči!
Ne vidim ne solnca, ne živih ljudij!
Črn mrak me ovija zdaj večer!
Kako siromak sem nesrečen!

To bil je kmet Jurkovič, Tahov tlačan.
Preklinjal ves Štatenberg noč je in dan;
preklinjal v dno pekla grajščaka.
Peš romal je tožit divjaka.

Ob palici taval cel mesec je dnij
in kazal po poti je mrtve oči
pa pravil ljudem o krivici.
In vsem se je smilil v resnici.

In kazal je solncu svoj slepi obraz:
„Glej, solnce, to slepi sem Jurkovič jaz!
Ah, solnce, več zame ne siješ!
Več zame svetlobe ne liješ!“

In zvezdam je zlatim sred jasne noči
in mesecu kazal je mrtve oči
in tožil jim vse bolečine
iz duše je svoje globine.

In dvigal v nebo je svoj slepi obraz,
češ, glej, to nesrečni sem Jurkovič jaz!
Pomagaj, o Bog, mi pomagaj!
Zločinca kaznuj, ne odlagaj!

Pa romal je Jurkovič slep noč in dan,
priromal je v Gradec čez hrib in čez plan
utrujen ob roki vodnika.
In stopil je tam pred sodnika.

In kazal sodniku je mrtve oči:
„Pravični gospod, zdaj razsodite vi!
Oči oslepil mi je, glejte!
Kaj Tahí zasluži, povejte!“

Tako je razsodil deželni glavar:
„Ker Tahí iztaknil očij ti je par,
bo plačal občutno ti globo!
Dvatisoč forintov za zlobo! . . .“

Našteli goldinarjev so mu par sto.
In vtaknil jih v žep je s tresočo rokó.
Ob roki vodnika je taval
domov, potrť z glavo zmajával.

In tisti dan prišel je k Tahiju v grad:
„Ostanek sem globe pritaval iskat!
Izplačaj svoj dolg mi! Usmili
se hlapca! Saj veš, da sem v sili!“

„Kaj!? Tirjat si prišel, nesramni tlačan!?
Če brž ne pobereš, berač, se na plan,
ti bikovo žilo pokažem
pa ž njo te po hrbtu namažem!““

Maščevanje.

Noč plava nad poljem dravinjskim,
grad Štatenberg v mrak je zavit...
Pa kaj skozi temo tam šviga
plamena krvavega svit?

Ves grad je pokoncu... In Tahi
iz prvih se sanj prebudi,
pogleda skoz okno pa vzklikne:
„Vrag! Pristava moja gori!

„Gasit, gasit, hlapci in dekle,
beriči in valpeti, hej!
O, moje seno, moje žito!
Vsi gremo gasit! Vsi naprej!“

Vse gre iz gradu... Le streljaj tam
vzdiguje v nebo se požar
ko kres velikanski na polju...
In Tahi vzdihuje: „Kak kvar!

„Gasite, ljudje, le gasite!
Otmite plamenom blago!...
No, hvala Bogu, saj že kmetje
grajščaku pomagat gredo!

„Jih vidite? Tam preko polja
hitijo tlačani! Seve,
grajščak se jim vendarle smili...
Imajo res blago srcé.

„Pozabili vse so krivice,
ki storil jih bil sem nekdam;
vedo, da sem oče jim dober,
pomagati hočejo zdaj!...“

In kmetov ko listja in trave
se bliže in bliže vali...
Ne k pristavi, nego tja h gradu
tlačanov armada dreví!

Brez boja vdero skozi vrata —
in njihov že prazni je grad...
„Ko nálašč!“ — se šalijo kmetje —
„v grad Tahijev prišli smo spat!“

In v trdih se šetajo škornjih
in z baklami v rokah — hoho! —
po grajskih razkošnih dvorinah.
Kako imenitno je to!

„Oh, koliko, kakšno bogastvo!“
Strmé ogledujejo vse...
Srebrne in zlate posode
naglas občudujejo vse.

In Tahi zasliši prestrašen,
kaj v gradu sedaj se godi...
Mar prístava mu je goreča!
Svoj Štatenberg rešit hiti.

Zaman! Prizor zápre mu sapo...
Ne more prodreti do vrat
ne sam, ne družina njegova:
tlačani so vzeli mu grad!

Umazani kmet — je mogoče? —
nocoj je gradú gospodar?!
In noč razsvetluje usodno
mu prístave strašni požar.

In Tahi jo gleda armado...
Tlačanov vse črno stoji
s sekirami, kosami, krampi
pa brani mu vhod in grozí...

Kaj?! S smrtjo grozijo mu kmetje!
Zabranjen mu vsak je korak...
Ko tujec pred svojim je gradom,
ko suženj stoji tam grajščak.

Pa ôzre se kvišku . . . Kdo z baklo
sedaj na balkonu stoji?
Ha! Kakšna predrznost! Od jeze
in studa zaškriplje z zobmi.

To hrabri je Lovrenc Kopriva,
ki stopil je zdaj na balkon
pa pristavo gleda gorečo,
grohoče se zviti kajon!

Pa reče armadi Kopriva:
„Naš zdaj je ves Tahijev grad!
Naš Štatenberg ta je krivični
in naš ves njegov je zaklad!

„Jaz, jaz sem zažgal ti, veš, Tahti!
Poglej, kak gori kakor mast
tam pristava lepa! . . . Nocoj pač
ujel si nam v skrivno se past!

„Brez strehe nocoj si, brez strehe!
Na polju z družino boš spal!
Kaj takega nisi doživel,
naš žlahtni gospod, dosihmal!

„A jaz, komandant té armade,
veš, kje nočeval bom nocoj?
Na židani pernici tvoji!
Saj grad sedaj moj je, ne tvoj!

„Še veš, kdo je Lovrenc Kopriva?
Še pomniš? Bil strašen je dan...
Privezal si bil me na konja,
pa jahal z menoj si, tiran!

„Še pomniš, kako si brez vzroka
po glavi me sekal poprej
z nabrušeno sabljo? Še pomniš
veliko nedeljo? Povej!

„In v Makolah, veš, kaj je bilo?
Ušel sem ti s konja krvav...
Nocoj pa poveljnik sem vstašev!
Tritisoč glej puntarskih glav!

„Obljubil sem, da se maščujem...
In to sem izpolnil nocoj!
Nocoj si ti kmetom podložnik,
Kopriva gospod pa je tvoj!...

„Tovariši! Zdaj pa zapojmo!
O stari naj pravdi grmi
iz grl tisočerih popevka,
tlačane naj vse prebudi!“

„Hudičeva pravica.“

In prišli k nam so komisarji,
iz Gradca nemškega pisarji
na črni štatemberški grad.
In tisto lepo jutro majsko
pod starodavno lipo grajsko
so dali kmete nas pozvat.

In šli smo . . . Kaj pa smo hoteli!
Ustavljati se nismo smeli . . .
Gnal nas vladarjev je ukaz!
In prišli smo na grad tlačani
in prišli z nami so župani . . .
Kaj novi nam pove razglas?

Pa rekli nemški so pisarji
pa rekli so nam komisarji:
„To piše vam deželni knez:
„Pokaj se puntate, tlačani?
Ne veste mar, da ste kristjani?
Nič ne bojite se nebes?

„Spoštujte Tahija grajščaka!
Izkazal se mi je junaka
v krvavih bojih še vsigdar!
Saj ni bil vam nigdar krivičen!
Obeta mi, da bo pravičen
poslej vam, dober gospodar!

„Ima srcé pošteno, blago!
Krví poslednjo svojo srago,
vem, da za vas bi kmete dal!
Ni vas odiral niti skubil,
ko oče vas bo Tahí ljubí
in branil vas ko dosihmal!

„Zato mu bódite pokorni!
Nič več ne bódite uporni!
Tako velevam, hočem jaz!
Proč vrzite vso svojo zlobo,
prisézite mu vsi zvestobo!
To moj vladarski je ukaz!...“

Hoho! Kako je završelo!
Kako med nami zahrumelo!
Nastal peklenski je vihar.
Ni mogel komisar več brati...
„Ne, tega ne!“ Vsi kmetje hkrati
smo vpili... „Tega ne nigdar!

„Ne maramo mu ne priseči!
Ta Tahi je trinog največji!
In on naj bo spet naš gospod?!
Domovja zapustimo raje
pa gremo v daljne tuje kraje
z družinami takoj odtod!“

Odmevalo je po dvorišču ...
Še stara lipa se je vrišču
nad nami čudila zeló ...
Zeleno listje je šumelo.
Da čuti z nami, se nam zdelo
je res, častito to drevo.

Polegel se za hip vihar je.
In čital graški komisar je,
ko purman jezen nam je bral:
„A kdor se bo med vami puntal,
sosede bo k uporü šuntal,
ta rabeljnu bo glavo dal!

„Prisézite ...!“ In ta trenutek
za nas bil strašen je občutek:
Med nami Tahi stal je sam!
Vrag ve, kdaj tiho in boječe
pred kmete svoje je kričeče
ko duh približal bil se nam!

„Prisézite zdaj vsí po redi
gospodu Tahiju! Vsak vedi,
da vaš upor je zdaj zaman!...“
Kričáli so na nas pisarji
iz Gradca nemški komisarji...
Gorjé, slovenski ti tlačán!

Za kmetom kmet s potrto glavo
že sega mu v rokó krvavo
trinogu... Lipa šelestí...
„Hudičeva je to pravica,
kar knežja piše nam desnica!“
tlačán tlačánu govori.

Pesem štatemberških kmetov.

Le vkup, le vkup, le vkup, trpini!
Sekire, kôse, krampe v dlan!
A kdor ni z nami, ta pogini!
Napočil je krvavi dan!

Za nas nikjer ni več pravice!
Trinog brez srca je grajščak.
Ko zajce, jazbece, lisice
tlačane sme loviti vsak.

Beseda moška, kmetom dana,
sme prelomiti se vsigdar.
Kdo zagovarjal bi tlačana?!
Komu na svetu mi smo mar!

Še knez deželni nas ne brani,
postavil se je proti nam;
na naših je tiranov strani,
a nas tlačanov ga je sram!

Do grla siti smo krivice!
Kje stara pravda je sedaj?
Orožje v žuljave desnice!
Zdaj svet pred nami trepetaj!

Poslušajte, ravnine, griči,
kar kmetje pojemo nocoj!
Zdaj čujte, valpeti, beriči:
za staro pravdo gremo v boj!

Naprej, naprej k zeleni Savi
nocoj odrinemo še mi!
Tam Gubec, kmečki kralj naš pravi,
grajščakom pušča modro kri!

Prisegamo pred živim bogom
vsem zatiralcem svojim črt!
Več ne tlačanimo trinogom!
Na boj! Na zmago ali v smrt!

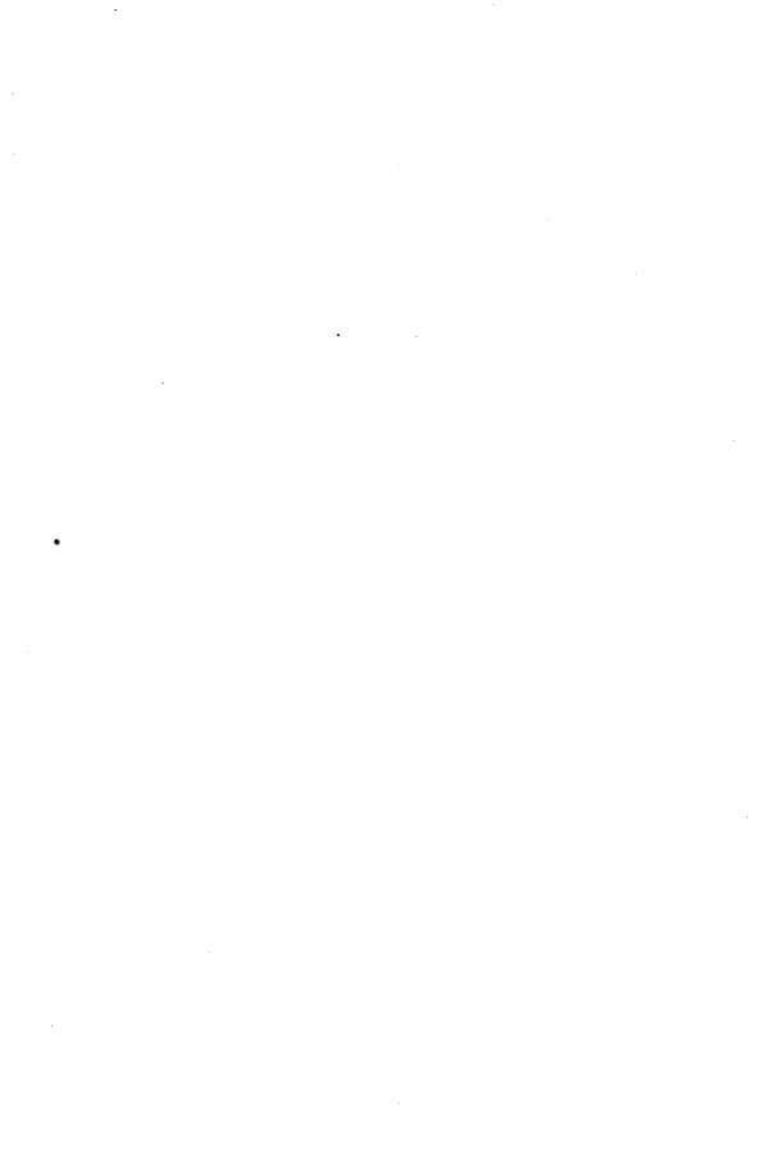

A. AŠKERČEVI SPISI.

- BALADE IN ROMANCE. 1903. II. izdaja. Str. 156. Cena broš. 2 K 60 h, vez. 4 K.
- LIRSKE IN EPSKE POEZIJE. 1896. Str. 196. — Cena broš. 2 K 60 h, vez. 4 K.
- NOVE POEZIJE. 1900. Str. 222. Cena broš. 3 K, vez. 4 K.
- TRI DRAMATIČNE ŠTUDIJE. 1900. Str. 112. Cena broš. 2 K.
- RUSKA ANTOLOGIJA (skupaj z *Ivanom Veselom*). Ruski pesniki v slovenskih prevodih. 1901. Str. 464. Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 h.
- ZLATOROG. Pravljica izpod Triglava. 1904. Str. 78. Cena broš. 1 K 60 h, vez. 3 K.
- ČETRTI ZBORNİK POEZIJ. 1904. Str. 247. Cena broš. 3 K 50 h, vez. 4 K 50 h.
- PRIMOŽ TRUBAR. Zgodovinska epska pesnitev. 1905. Str. 135. Cena broš. 2 K, vez. 3 K.
- MUČENIKI. Slike iz naše protireformacije. 1906. Str. 167. Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 h.
- JUNAKI. Epske pesnitve. 1907. Str. 170. Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 h.
- JADRANSKI BISERI. Balade in romance slovenskih morskih ribičev. 1908. Str. 154. Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 h.
- AKROPOLIS IN PIRAMIDE. Poetični sprehodi po orientu. 1909. Str. 170. Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 h.
- PESNITVE. Peti zbornik. (1904—1910.) 1910. Str. 268. Cena broš. 4 K, vez. 5 K 50 h.
- DVA IZLETA NA RUSKO. Potopis. (Razprodano.)
- IZLET V CARIGRAD. Potopis. 1893. Cena 80 h.
- ALI JE PRIMOŽ TRUBAR UPESNITVE VREDEN JUNAK ALI NE? 1905. Str. 82. Cena 60 h.

L. SCHWENTNERJEVA KNJIGARNA
v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000077189

CIP005. #

